Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu
İLEM (İlmî Etüdler Derneği) Yaz Okulu Açılış Dersi

ÂMENTU'NÜN BEDELİNİ ÖDEMEK: NE YAPMALI? BEDEL, BAKIŞ VE SÜREKLİLİK

İHSAN FAZLIOĞLU OKUMALARI

Önsöz Yerine,

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu'nun ***"bilgi kendine kayıtsız kalan kişileri ve toplumları affetmez"*** nasihatini dikkate alarak, bilgiye ve bilginlerimize kayıtsız kalmama adına fazlioglu.blogspot.com adresinde samimi bir çalışma başlatılmıştır. Bu platform üzerinden Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu'nun vermiş olduğu konferanslar, seminerler, dersler, katıldığı radyo ve TV programları, gazete ve dergilerdeki röportajları ve yazıları ile hocamız hakkında basına yansıyan diğer konular hakkında bilgi paylaşımı ve değerlendirmelere yer verilmesi amaçlanmaktadır.

Bu kapsamda, Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu hocamızın ***"ÂMENTU'NÜN BEDELİNİ ÖDEMEK: -Ne Yapmalı? Bedel, Bakış ve Süreklilik"*** başlıklı İLEM (İlmî Etüdler Derneği) Yaz Okulu Açılış Dersi'ni istifadenize sunuyorum. Bu dersi videodan metne aktaran Sayın Celal Sancar'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, Av. Muharrem Balcı'ya da katkılarından dolayı teşekkür ederim.

"ÂMENTU'NÜN BEDELİNİ ÖDEMEK: -Ne Yapmalı? Bedel, Bakış ve Süreklilik" dersinin yararlı olmasını diler, hocamıza dair elinizde bulunan benzeri dokümanları tarafımızla paylaşmanızı rica ederim.

Muhammet NEGİZ

mnergiz@live.com

05.07.2018

ÂMENTU'NÜN BEDELİNİ ÖDEMEK: -Ne Yapmalı? Bedel, Bakış ve Süreklilik -

İHSAN FAZLIOĞLU İLEM (İLMÎ ETÜDLER DERNEĞİ YAZ OKULU AÇILIŞ DERSİ)[1]

Sevgili arkadaşlar!
Akademik, ilmî, nazarî bir konuşma yapmayacağım.
Zaten ortam da buna çok müsait değil. Genelde konuşmalarımı dinleyen arkadaşlar bu tür bir çerçevede konuştuğumu bilirler; ama bugün konuşmam daha çok hayatımıza değen, biraz özeleştiri içeren bir konuşma olacaktır; çeşitli konuları ele alan.

[1] http://fazlioglu.blogspot.com/2018/05/ihsan-fazlioglu-amentunun-bedelini-odemek-ne-yapmali-bedel-bakis-ve-sureklilik-ilem-temmuz-acilis-dersi.html

Biz kendimizi kandırmayı, gerçeklikten uzaklaşıp kelimelere ve sözlere sığınmayı, hatta boğulmayı seviyoruz. Çünkü insanların en büyük amacı, gece rahat uyuyacak şekilde yaşamaktır. Bunu gerçekleştirmek sadece maddî değil, aynı zamanda manevîdir de. Olup biteni gece kendisini rahatsız etmeyecek şekilde yorumlamak, insanların en büyük davranış biçimlerinden biridir.

Benim ilkem ise, yalan içinde yaşayıp akşam rahat uyuyacağına; gerçeklikle yüzleşip, gece rahatsız olmaktır. Onun için konuşmam biraz –bu açıdan- rahatsız edici olabilir diye düşünüyorum.

Bir alıntıyla başlayacağım, metni okuyacağım size; ondan sonra devam edeceğim:

"Beş bin kişiydiler, beş bin süvari. Birkaç yıldır, ülkelerinden binlerce kilometre uzakta aralıksız savaşıyorlardı. En yakın arkadaşları, yoldaşları gözlerinin önünde ölmüştü. Maddî ve manevî olarak yorulmuş ve tükenmişlerdi. Geri dönmek için yola çıktılar; ancak bir süre sonra atları öldü, yürümeye başladılar. Açtılar; ancak iki günde bir yemek yiyebiliyorlardı; az ve kuru yiyecek. Süvari olduklarından, yürümeye hiç alışkın değillerdi; hele bu şartlarda. Tam iki ay yürüdüler, iki ay; yani altmış gün. Açtılar, uykusuzdular, yorgundular, bitkindiler. Dışarıdan bakınca; tükenmiş, son güçlerini kullanan, yürüyen ölüler gibi görünüyorlardı. Ülkelerine girdiler. Geldiklerini ve kötü durumlarını haber alan yetkili kişi, onları birlikleriyle karşıladı. Gerçekten de düştü-düşecek bir görüntüleri vardı. Dağınık bir şekilde, yetkili kişinin önünde hareketsiz duruyorlardı; çıt yoktu. Başlarındaki komutan, yetkili kişiye tekmil verdi. Yetkili kişi, ciddiyetini bozmadan, sesini hem gürleştirerek, hem de bir acıma hissi vererek şöyle dedi:

'Askerler, sizden önce bir emir geldi; derhal geri dönmenizi ve tekrar savaşa katılmanızı istiyorlar. Üç gününüz var. Tüm ihtiyaçlarınızı gidermek, gerekli atları almak ve silah kuşanmak için.'

Bu sözleri duyan, ölü kılıklı beş bin askerin birden gözleri parladı, çökmüş bedenleri dirildi, hemen sıraya girdiler; tam bir savaşçı birlik gibi dizildiler. Başlarındaki komutan, yetkili kişiye dönerek şöyle dedi: 'Hayır! Hayır! Üç gün olmaz, çok fazla. Eğer bize ihtiyaç varsa, gerekirse bugün bile geri döneriz; atla ya da yürüyerek."

Ben bu metni ilk defa lise yıllarında okumuştum. Kendime örnek aldığım bir tablodur. Şunu düşündüm. Kim bunlar? Sahnedeki hiç kimse Müslüman değil. Ashab'dan bir alıntı yapsam, anlaşılır bir şey, değil mi? İnanan insanlar, Hz. Peygamberin terbiyesinden geçmiş insanlar. Cennet ümitleri var. Arkadaşlar, bunlar bir Moğol Birliği. Cengiz Han'ın komutasında savaşan bir Moğol birliği. Ta o zamandan beri *–ilk okuduğum tarih, lise 2'dir-* bu metin üzerine çok düşündüm. İnsanın, inancının bedelini ödemesi ne demektir?

“Kişisel kanaatim, çağdaş Müslümanların en önemli sorunu –tabi bunun gerekçeleri var- Âmentulerinin bedelini ödemeye hazır olmamalarıdır. Bunun için, yükün altına girmekten kaçınmalarıdır. Bunun nedeni nedir?”

Nasıl bir inanç ki, nasıl bir iman ki; bu bedeli, bu inancın bedelini bu kadar rahat ve gönüllü ödeyebiliyor insanlar. Bugünkü günlük kullanımla, ne türlü bir 'motivasyon' var bu davranışın arkasında? Benim kişisel kanaatim şu: Dünya, Âmentunün bedelini ödeyen insanlara verilir. Âmentusünün bedelini ödemeye hazır olmayan insanların imanı, kuru bir gürültüdür[2].
Öyle bir iman ki bu Moğollarınki, mevcut dünyanın yüzde 22’sini ele geçirip, 30 milyon kilometre kare kesintisiz –arada boşluk olmayan- bir kara imparatorluğu kurdular; 30 yılda... Dünyanın o dönemde yüzde 22’sini ele geçirdiler...

Kişisel kanaatim, çağdaş Müslümanların en önemli sorunu –tabi bunun gerekçeleri var- Âmentulerinin bedelini ödemeye hazır olmamalarıdır. Bunun için, yükün altına girmekten kaçınmalarıdır. Bunun nedeni nedir? Bunun üzerine biraz sonra duracağım.

---

[2] ÂMENTÜ (آمنت): İslâm dininin iman esaslarını ana hatlarıyla ifade eden terim. Arapça’da âmene (آمن) fiilinin birinci tekil şahsı olan ve “inandım” mânasına gelen âmentü, Kur’an’da üç yerde, söz sahibinin imanını açıklarken kullandığı bir ifade olarak geçer (bk. Yûnus 10/90; Yâsîn 36/25; eş-Şûrâ 42/15). Şûrâ sûresinde doğrudan doğruya Hz. Peygamber’e “âmentü” demesi emredilir. Buna dayanarak âmentünün Kur’an’da yer alan bir terim olduğunu söylemek mümkündür.

“Âmentü billâhi ve melâiketihî ve kütübihî ve rusülihî ve’l-yevmi’l-âhiri ve bi’l-kaderi hayrihî ve şerrihî mine’llahi teâlâ; ve’l-ba‘sü ba‘de’l-mevti hakk eşhedü en lâ ilâhe illâllah ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve resûlüh” = “Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah’tan olduğuna iman ettim. Ölümden sonra diriliş gerçektir. Allah’tan başka ilâh olmadığına, Muhammed’in onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim” şeklinde sıralanan ve mü’menün bih olarak da adlandırılan itikadî esasların hepsi âmentü terimiyle ifade edilir.

Âmentüde sıralanan ve Ehl-i sünnet inancına bağlı herkesin kabul etmesi gereken bu iman esasları Kur’an’da çeşitli ifadelerle yer almıştır. Bir yerde müminin vasıfları olarak Allah’a, âhiret gününe, meleklere, kitaba (Kur’an’a) ve peygamberlere iman şeklinde sıralanırken (bk. el-Bakara 2/177), başka bir yerde müminlere “Allah’a, peygamberine (Hz. Muhammed’e), peygamberine indirdiği kitaba (Kur’an’a) ve önceden indirdiği kitaba” iman etmeleri emredilir (bk. en-Nisâ 4/136). Buna karşılık Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr edenin koyu bir sapıklık içinde olduğu belirtilir (bk. a.y.). Bu âyetlerde değişik şekillerde sıralanan iman esasları Allah’a, meleklere, kitaplara, peygamberlere ve âhirete iman olmak üzere beş ilkede toplanmış ve geleneksel âmentü metninde bulunan kader, yani hayır ve şerrin Allah’tan olduğu inancı bunlar arasında zikredilmemiştir. Âmentüdeki iman esaslarının sayısı ve muhtevası hadislerde de farklıdır. Buhârî’nin rivayet ettiği Cibrîl hadisinde, “İman nedir?” sorusuna, “Allah’a, meleklerine, Allah’ın görüleceğine, peygamberlerine ve öldükten sonra dirilmeye inanmandır” (Buhârî, “Îmân”, 37) cevabı verilerek sayılan beş değişik esas arasında da kader zikredilmediği halde İbn Hanbel (Müsned, I, 21), Müslim (“Îmân”, 1), Tirmizî (“Îmân”, 4), İbn Mâce (“Mukaddime”, 9), Ebû Dâvûd (“Sünnet”, 17) ve Nesâî’nin (“Îmân”, 4) rivayetlerinde “hayrı ve şerri ile birlikte kadere iman” esası diğerlerine ilâve olarak zikredilir. Kaynak: http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=030028. 03.07.2018.

"İnanç olmadan, imkân olmaz; bedel olmadan hiçbir imkân, mümkün olamaz. Benim aforizmam şudur: İman imkân verir, bedel mümkün kılar. Eğer bedel ödememişsek, o imkânı mümküne dönüştüremeyiz; hiçbir şey gerçekleştiremeyiz. Onun için bu dünya –biraz önce dedim- Âmentulerinin bedellerini ödeyenlerindir; bu, ister Moğol olsun, isten Müslüman olsun, ister Hıristiyan olsun, fark etmez."

Hâlbuki Âmentu basit bir hadise değil arkadaşlar[3]. Bizim hayat görüşümüzün ilkelerini veren, yaşamamıza anlam katan ilkeleri inşa eden bir yapıdır. Bu o zaman bize şunu gösteriyor: Çağdaş Müslümanlar olarak, bizim bir hayat görüşümüz –ben dünya görüşümüz kavramını hayat görüşümüz olarak değiştirdim- yok. Şimdi bu hayat görüşü/Âmentu o kadar önemli ki, İslam öncesi câhiliye toplumunda okuma-yazma bilen; bilebildiğimiz kadarıyla Kureyş'de on kadar adam var. Biri de –*çok ilginçtir*- Ebû Cehil'dir**. Ebû Cehil** diyoruz; ama adamın İslam öncesi künyesi **Ebû'l-Hikme**...

Sorumuz şu: Hikmetin babası, nasıl cehâletin babasına dönüşüyor? Şimdi bu adam, Kelime-i Tevhîd ya da Şehâdet getirerek siyâsî, toplumsal ve iktisâdî statüsünü devam ettirebilirdi. Hatta İslam toplumunda, Hz. Peygamberin yanında çok önemli bir konum kazanabilir ve dahası Hz. Peygamberden sonra İslam ***"devletinin"*** yönetimini de üstlenebilirdi. Buna hem asaleten, hem zekâ açısından, hem birikim açısından müsaitti. Ama Ebû Cehil Kelime-i Şehâdet getirdiğinde, Âmentu dediğinde ne türlü bir yükü yüklenmesi gerektiğini, ne tür şeylerden vazgeçmesi gerektiğini bildiği için dürüstçe davrandı; çok dürüst bir insandı. Onun bedelini ödedi; kendi Âmentusünün bedelini ödedi. Tasavvufta, Şeytan kemal mertebesinde görülür; niye? Çünkü Şeytan işini kemâl mertebesinde yapar; en iyi şekilde yapar. Şeytan da kendi Âmentusünün bedelini öder; ödüyor; ödeyecek de...

Değerli arkadaşlar, inançsız –imanı illa dinî düşünmeyin- imansız hiçbir insan yoktur; merak etmeyiniz. Her insanın inançları vardır. İnanç olmadan, imkân olmaz; bedel olmadan hiçbir imkân, mümkün olamaz. Benim aforizmam şudur: İman imkân verir, bedel mümkün kılar. Eğer bedel ödememişsek, o imkânı mümküne dönüştüremeyiz; hiçbir şey gerçekleştiremeyiz. Onun için bu dünya –biraz önce dedim- Âmentulerinin bedellerini ödeyenlerindir; bu, ister Moğol olsun, isten Müslüman olsun, ister Hıristiyan olsun, fark etmez.

[3] *"İman bir fiildir, isim değildir. 'Amentü': Ben iman ettim demektir ve ondan sonra her şey gelebilir; burada söylenmek istenen, 'ben, şu şeyle kendimi metafizik emniyete alıyorum'dur. Eman, maddi emniyettir; iman metafizik, akli güvenliktir. Dolayısıyla imansız hiçbir insan yoktur. Yani hayatın anlamını, metafizik güvenliğini, akıl sağlığını, varoluş anlamını bağladığı bir şey vardır her insanın. Bedenimizi nasıl emniyete alıyorsak aklımızı da imanla emniyete alıyoruz."* Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu'nun Ferdiyet ve Estetik konulu konferansından…
http://www.kocav.org.tr/page/ferdiyet-ve-estetik

“Amentu Bi” ibaresi

Tarihe baktığımız zaman bunu görürüz. Büyük İskender’e bakınız; etrafında 40-60 bin arasındaki Makedon’la koca bir dünyayı fethediyorlar. Uzağa gitmeyelim; Aliya İzzetbegoviç’in etrafındaki insanlara bakıyoruz ki, çok az bir grup ve büyük imkânsızlıklar içinde, sadece Âmentulerinin bedelini ödedikleri için büyük iş başarıyorlar. Tarihin derinliklerine indiğiniz zaman, tarihteki tüm başarıların arkasında insanların inandıklarının gereklerini yerine getirme, bedellerini ödeme içinde olduklarını görürsünüz. Sebepler üzerinde az sonra konuşacağım; ama- hakikaten Âmentunün hakkını vermemiş adamın, kadının, kişinin **'bi-'**den sonra ne koyduğu çok önemli değildir; hepsi lâfzîdir çünkü.

Gazâlî’nin ifadesiyle, ***“ancak ahmaklar lafızlarla düşünürler.”*** Lâfzî olarak ha Allah dediniz, ha şeytan dediniz; hiç fark etmez. Çünkü biz, Allah’ı da şeytana dönüştürmesini becerecek yapıda donatılmışız. Lâfzen ***“Allah”*** diyebiliriz; ama mefhum açısından şeytan olabilir o...; **'bi'**den sonra ***“para”*** da koyabilirsiniz; kısaca **'bi-'** değil, Âmentu'dur çok önemli olan... Oradaki bilinç düzeyi, teyakkuz; yakaza hali[4], idrak seviyesi; neyi üstleneceğini, neyi sahipleneceğini, neden vazgeçeceğini

[4] YAKAZA (اليقظة)
Sözlükte “uyanıklık” anlamındaki yakaza kelimesi (Farsça: bîdârî) tasavvufta “sâlikin kalbinin Hak’tan gelen bir uyarıyla uyanıklık haline (teyakkuz) kavuşması” demektir. Hak’tan uzaklaştığına işaret eden gaflet uykusundan uyanan sâlik, içinde bulunduğu âleme ve Allah’a dair bir şuura kavuşur. Bu sayede günahlarından tövbe eder ve Hakk’a yakınlaşmak için gayret gösterir. Sûfîler, “Resulüm! Onlara de ki: Size tek bir öğüt vereceğim, Allah için ayağa kalkın” âyetindeki (Sebe’ 34/46) Allah için ayağa kalkma ifadesi yakaza hali olarak yorumlanmış, her müminin gaflet uykusundan uyanması ve cehaletten kurtulup irfan sahibi olması gereğine vurgu yapılmıştır.

Hâce Abdullah Herevî’ye göre yakaza tasavvuf mertebelerinin ilkidir, ardından tövbe makamı gelir. Yakaza üç şekilde gerçekleşir. Birincisi sâlikin Hakk’ın verdiği nimetlerin sonsuz ve sınırsız olduğunu düşünmesi, bu nimetleri bilmek için bütün gücünü harcaması ve nimetlerin şükrünü eda hususunda kusurunu idrak etmesidir. İkincisi sâlikin işlediği günahları bilip hatalarını telâfi yoluna gitmesi, günahlarından arınmak suretiyle kurtuluş talebinde bulunmasıdır. Üçüncüsü, sâlikin hayatı boyunca ibadet yönünden kazandığı veya elinden kaçırdığı şeylerin farkına varması, vaktini boşa harcamaması, kaçırdığı fırsatları tekrar elde edip kalan zamanını değerlendirmek için dikkat etmesidir. Herevî’ye göre kulun yakaza haline ulaşması için ilim tahsil etmesi, Allah’ın emir ve yasaklarına uyması, bir mürşid-i kâmilin sohbetine katılması gerekir. Böylece olaylara akıl ve kalbin nuruyla yaklaşır, nefsini tanır, Hakk’a tâzimi artar ve belâlarakarşı sabretmesi kolaylaşır (Menâzilü’s-sâirîn, s. 75-76). Yakazadan önce intibah hali gelir. Sâlik içine ansızın doğan hallere sarılarak gaflet uykusundan uyanır ve kendine gelir, bu intibah onu yakaza haline ulaştırır. Yakaza hali tamamlanan sâlik tövbe makamına yükseltilir (Sühreverdî, s. 594).

Abdürrezzâk el-Kâşânî “sülûke niyet etmek” diye tanımladığı yakazanın sülûkün başlangıcından sonuna kadar farklı görünümler kazandığını söyler. Sâlik her an yakaza halinde bulunmalı, nefsini hesaba çekerek katettiği merhalelerden elde ettiği neticeleri anlamalıdır. Sâlik başlangıçta, gaflet uykusundan uyandıktan sonra şeytanın ve kötülüğü emreden nefsin davetlerinden sakınma hususunda hassas davranır, boş vehimlere kapılmaz. Sülûkte şeriat ve tarikat gereklerini yerine getirerek nefsinin kapıldığı kibir, riyâ ve ucb gibi kötü duygulara karşı uyanık olur. İyi niteliklerinin kötü niteliklere dönüşmemesi için faziletlerini görmekten sakınır ve melâmetî bir tavrı benimser. Sâlikin kalbinin Allah karşısında diri durması için her an Allah’ın huzurunda bulunduğunu murakabe etmesi yakaza halinin

idrak etme, ondan sonrakileri kabul etmeyi son derece kolaylaştırır. Bunun üzerine düşünmek, ciddi bir biçimde düşünmek gerekiyor. Denebilir ki, itikadı yani aslı, kökü sağlam olmayanın furûatında, dallarında da bir sürü sorun ortaya çıkar[5].

Bir Âmentunün bedelinin ödendiği nerede görünür kılınır? Bunun delili nedir? Bu nokta çok önemlidir: Kısaca, bir teklif ve temsil sahibi olmaktır.

> “Bir Âmentunün bedelinin ödendiği nerede görünür kılınır? Bunun delili nedir? Bu nokta çok önemlidir: Kısaca, bir teklif ve temsil sahibi olmaktır.”

Eğer bir Âmentu, teklife dönüşmemişse, yaygınlaşamaz; ve bir Âmentu, ona tabi insanlar tarafından temsil edilmiyorsa, yine karşılık bulmaz. İnançlarımızı, itikadımızı, imanımızı ne kadar teklife dönüştürüyoruz? İnsanlara ne teklif ediyoruz? Ve dahi günlük hayatımızda bu teklifi kendi nefsimizde ne kadar temsil edebiliyoruz? Nazarî konuşmayacağım dedim. Onun için bir tecrübemi aktararak konuyu açık kılmaya çalışmak istiyorum: Batı Almanya’da bir uluslararası çalıştayda katılımcı bir Alman profesörün dinlenme esnasında söylediği bir cümleyi paylaşacağım. Yaklaşık 11 günlük bir çalıştaydı ve birbirimizi yeterince tanımıştık. Çalıştaya doğal olarak lisansüstü öğretim gören bazı öğrenciler de dinleyici olarak katılmıştı ve aralarında Türk öğrenciler de mevcuttu. Bir olaydan sonra bana şunu söyledi Profesör:
“İhsan Bey! Burada 3 milyon Türk yaşıyor. Bana neyi teklif ediyorlar bende olmayan ki, Müslüman olayım?”

ileri bir aşamasıdır ve Hakk’ın kalbine verdiği basîret nuru sayesinde eşyaya ferâsetle yaklaşır. Kurb makamındaki sâlikin Hak ile yakaza halinde olması, mâsivâya bakıp telvîne düşmekten korunması, Hak ile halka dair hükümleri birbirine karıştırmayıp mârifet ve temkine ermesi yakazanın son aşamasıdır (Elf Makām, s. 247). Kişinin nefsin arzularına kul olması gaflettir. Nefsini hesaba katarak olaylara dikkatli yaklaştığını zannedenlerin çoğu aslında gaflet içindedir. Kişi bu halden nefsini Hakk’ın gerçek anlamda kulu olan, kulluk makamına eren bir kâmil insana teslim etmekle kurtulabilir. Bu teslimiyet Hz. Peygamber’e ve Allah’a teslimiyete vesile teşkil eder.

İsmâil Ankaravî’ye göre yakaza kalbin ve ruhun uyanıklığıdır. Resûl-i Ekrem’in, “Benim gözlerim uyusa da kalbim uyumaz, âlemlerin rabbinden gafil olmaz” hadisinde geçen (Buhârî, “Teheccüd”, 16) uyanıklıktan maksat kalp uyanıklığıdır. Sûfîler, “İnsanlar uykudadır, öldükleri zaman uyanırlar” meâlindeki hadiste (Aclûnî, II, 312) uyku gaflet, uyanıklık yakaza haliyle yorumlanmış, uyanmanın ancak ölmeden önce ölmekle gerçekleşen seyrüsülûkle olacağı ileri sürülmüştür. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin, “Ruhumuz Hak ile uyanık olmazsa uyanıklık bizim için iki dağ arasındaki boğaz ve geçit gibidir” beyti (Mesnevî, I, 40, beyit 410) Hakk’a yönelik bir şuur eksikliği içinde bulunan kişinin sıkıntıda kalacağına işaret eder. Bu sıkıntıdan kurtuluş yakaza ile mümkündür (İsmâil Rusûhî Ankaravî, s. 256). Muhyiddin İbnü’l-Arabî yakazayı “beşerî nefsin insana uyguladığı baskıdan doğan sıkıntıdan kurtulma” şeklinde tarif eder. Bu kurtuluş Allah’ın bağışladığı fehim sayesinde gerçekleşir (Iṣṭılâḥâtü’ṣ-ṣûfiyye, s. 541). Sâlik öğrenme aşamasına kadar nefsinin karanlığında kaldığından sıkıntı içindedir; bu sıkıntıdan ancak yakaza aydınlığına eriştiğinde kurtulabilir. Mürşidler dervişlerini çeşitli imtihanlara tâbi tutarak, zaman zaman da gaflete düşürerek sürekli yakaza halinde olmalarını sağlar. Bundan dolayı gaflet bazı zamanlarda mürid için rahmettir. Kaynak: https://islamansiklopedisi.org.tr/yakaza. 03.07.2018.

[5] **FÜRUAT:** Kökten ayrılan kısımlar. Füru'lar. Esastan olmayıp geniş bilgide ortaya çıkan mes'eleler. http://osmanlica.ihya.org/furuat-nedir-ne-demek.html. s

“Teklif sahibi olmak kolay bir iş değildir, arkadaşlar. Teklifin nazarî bir idrakine ihtiyacımız var. Müslümanların tarihteki en büyük başarısı, kanaatimce, Tevhîd merkezli akidevî inançlarını, metafizik bir düşünceye, dolayısıyla bir teklife dönüştürmeleridir.”

Bakınız bu nokta çok önemli. ***Oradaki 3 milyon insanın, Almanlara teklif edeceği bir şey yok. Niye?*** Diyelim ki var; varsa da tekliflerini temsil edemiyorlar; çünkü teklif basit bir biçimde sadece sözel olmaz, bir temsille birlikte olur; bir temsilin ona eşlik etmesi gerekir.

Ne olduğunuzu temsil edemiyorsanız, ne olmadığınızı insanlara ispat etmeye çalışırsınız: ***"Ben şöyle değilim, ben böyle değilim...”*** Bu kadar uğraşacağına, ne olmadığını anlatmaya çalışacağına, ne olduğunu göstersene! Onu, eline-diline, yazına-çizine, davranışına yansıtsana. O zaman bu kadar uğraşmana gerek kalmaz...

Teklif sahibi olmak kolay bir iş değildir, arkadaşlar. Teklifin nazarî bir idrakine ihtiyacımız var. Müslümanların tarihteki en büyük başarısı, kanaatimce, Tevhîd merkezli akidevî inançlarını, metafizik bir düşünceye, dolayısıyla bir teklife dönüştürmeleridir[6].

Akidevî inanç olarak Tevhîd -en azından inancımız açısından- daha önce var. Ancak ***“aklın, düşüncenin ilkesi hâline getirilmesi***”, İslâm iledir... Mesela, Yahudilerin –şahsî kanaatimi söylüyorum- kendilerine gönderilen vahiy dinini insanlardan kaçırmalarının ve saklamalarının ve kendilerine has kılmalarının en önemli nedeni, kendisi aracılığıyla başka inançlarla, düşüncelerle yüzleşecek, konuşacak nazarî bir dil geliştirememeleri; Tevhidî inancı, metafizik bir ilkeye dönüştürememeleridir... Onun için, içe dönük yaşadılar. Evin faresi olarak kaldılar tarih boyunca. Köşede kenarda saklanarak, sadece kendilerine mal ederek... Bu nedenle Tevhîd bir inanç olarak kaldı; itikadî bir ilkeye dönüşmedi...

Hıristiyanlar ise, bunu kontrolsüz yaptılar, dolayısıyla dağıldılar. Temas kurdukları kültürlerin inanç ilkeleriyle karışıp; o aslî Tevhîd ilkesini bir inanç olarak bile muhafaza edemediler; saf olarak elbette... İslam’ın -kişisel olarak söylüyorum; bunu vurguluyorum çünkü itirazlar olabilir- en önemli başarısı; Tevhidi, bir inançtan, aklın ilkesine, metafizik bir düşünceye dönüştürmesidir. Bu onu, aslî ilkelerini yani temerküz noktasını kaybetmeden, İslâm'ı tüm insanlara teklif edilebilir bir duruma getirmiştir.

[6] **Akîde, Akâid** veya **İtîkâd** (Arapça: عقيدة): İslam'da inanç olarak bağlanmayı gerekli kıldığına inanılan inanç esaslarının bütünü olarak bilinir. Akîde kelimesi Arapça "a-k-d" (عقد) kökünden gelip, "bağ", "bağlama/bağlanma", "düğümleme/düğümlenme" ve aynı zamanda "bağlılık" ve "sözleşme" anlamlarına da gelir.[1] Terim olarak "inanç" ve "iman" anlamında kullanılmıştır. Benzer bir ifade olan kelam ise inançla ilgili felsefi tartışmalar için kullanılmıştır. Kaynak: Wikipedia.

Bakınız! Bugün kimseyi tehdit edebilecek neredeyse hiç bir maddî ve manevî gücümüz yok... Ama hâlâ korkuluyoruz. Neden? Çünkü **bi'l-kuvve** de olsa alternatif imkânı olabilecek, bir şey teklif edebilecek -emin olun- ilkeler çerçevesinde hâlâ safiyetini koruyan tek inanç sistemiyiz; hayat görüşüyüz[7]... Bu konuda emin olunuz ve sağlam durunuz...

Bugün sahip olduğumuz hayat görüşünün ifâdesi içler acısı bu nedenle istifâdeye konu değil. Hâlihazırda Türkiye'deki dinin, üç farklı idraki söz konusudur. Esasen tüm dinlerin idraki tarihleri boyunca böyle bir özellik gösterirler. İlk olarak her dinin mitolojik bir tarafı vardır. ***'Mitolojik din'***, resimlerle, ödüllerle, cezalarla iş görür ve büyük kitleler bu şekilde inanırlar. İşin doğası gereği doğru olan da budur. Cenneti düşünür, cehennemden korkarlar. Tanrı onlar için büyük bir yargıçtır; cezadan kaçar, ödül talep ederler... Zaten mitolojideki mitos[8], biraz da resimle ilgili bir tasavvurdur. Yerinde kaldığı müddetçe, son derece gerekli bir tasavvurdur mitolojik inanç. Büyük kitleler, hakikati ancak mitoslar, resimler üzerinden idrak edebilirler; bu gayet doğaldır.

Dinin ikinci idrak biçimi, psikolojiktir. Şu anda Türkiye'de yaygın olan, dindar dinsizliğin kaynağı bu psikolojik dindir... Türkiye'de çok dindar dinsizler var; dindar ama dinsiz... Niçin? Çünkü inandığı entitelerin[9], kavramların ontolojik bir karşılığı olduğunu düşünmüyor; bunun hesabını vermeye hazır değil. Deyiş yerindeyse saf bir epistemolojik yani cognitif[10] bir inanç; masal gibi... Cennet, cehennem, melek... Hangimizin melek tasavvuru var, Allah aşkına..! Yalnızca sözcüklerde, lafızlarda varlık kazanan melekler var; hakikatte değil...

Melekler burada mı; çevremizde, etrafımızda? Ne meleği! Bu kadar gayr-i medenî, gayr-i çağdaş bir ifâde olabilir mi? Melekleri, bilinmeyen, muhayyel bir uzaya sürdük... Melekleri etrafımızda görmeye değil düşünmeye bile tahammül edemeyiz. Emin olunuz -şöyle kendimizi bir yoklayalım- inandığımız entitelerin çoğunun ontolojik içeriğini düşünmüyoruz bile; sözcükler olarak varlar; hâricî ve hakikî olarak değil...

---

[7] **BİLKUVVE:** Fiil mertebesine varmadan. Tasavvurda, tasavvurî olarak. Düşünce halinde. Kabiliyet ve istidat ile. http://osmanlica.ihya.org/bilkuvve-nedir-ne-demek.html

[8] **MİTOS:** Tarih öncesi dönemleriyle ilgili Tanrı, tanrıça, yarı Tanrı ve kahramanların yaşamlarını, serüvenlerini anlatan, bir toplumun inançlarını, duygularını, eğilimlerini, dolaylı bir biçimde yansıtan efsane. http://sosyolojisi.com/mitos-nedir-tanimi-edebiyat-kavramlari-sozlugu/7804.html

[9] **ENTİTE:** Varlık, var olan şey, kendilik. https://tr.glosbe.com/fr/tr/entit%C3%A9

[10] **COGNİTİF:** Bilişsel; bilmeye veya kavramaya ait; bilmeye, kavramaya ya da idrak etmeye ilişkin. https://tr.glosbe.com/fr/tr/cognitif

Psikolojik inançta, inanılan entitelerin, kavramların ontik[11] karşılığının bulunduğu kabul edilmez. Açıkça söyleyelim:

Âhiret, Öte-Dünya kavramının ontik, reel, hakikî karşılığı olduğuna inanan bir kişi, böyle zâlim olabilir mi; böyle ahlaksız davranabilir mi; böyle rahat hile yapabilir mi? Mümkün mü bunlar? Mümkün değil; emin olunuz...

Öleceksin, hesap vereceksin, azap göreceksin; ebediyen cezalandırılacaksın; tüm bunların içeriğini kabul edip, ontolojik, reel, hakikî karşılığı olduğuna inanan insan planlı-programlı ahlaksızlık, kötülük yapabilir mi?

Tabi ki, insanız; Rahmanî, melekî, âdemî ve şeytanî yanlarımız var; yanlış yaparız, günah işleriz; bu, gayet doğal... Bu nedenle günahsız bir toplum inşası, gayr-i İslâmî'dir. Zâten mümkün de değil. Çünkü bizim ihtiyarımız, irademiz, tercih etme gücümüz var; hatalarımızın, günahlarımızın olması doğal. Ayrıntılara girmeden Hz. Peygamber'in bu konuda gayet açık ve seçik hadislerinin olduğunu biliyoruz.

Netice, tekrar pahasına, ***psikolojik din ahlaksızlığın kaynağıdır***. Yıllarca dini, vicdana hapsetmeye çalışmalarının nedeni de budur. Hâlbuki ***din, inadına kamusaldır***, inadına toplumsaldır, inadına politiktir. Hayatıma anlam vermeyen, veremeyen bir inancı taşıyamam, bir yük olarak...

Bir sürü ilkeye inanıyorum ama hayatımın anlamında hiçbir karşılığı yok. Öyle din mi olur? Niye domuz eti yemeyelim? Gayet lezzetli olabilir; ya da, belki içki iyi bir şeydir... Tüm emir ve nehiyleri yerine getireceğim ama o inandığım inanç dizgesinin, benim hayatımın anlamında, kamusal yaşamımda, politik idrakimde, ekonomik tasarruflarımda hiçbir yeri olmayacak. Deli miyim ben? Böyle bir inancı niye taşıyacağım o zaman? Böyle bir şey olabilir mi?

Psikolojik din, ahlaksızlığın kaynağıdır. Çünkü insanları rehabilite eder, rahatlatır ve daha kolay ahlaksızlık yapmalarını sağlar. Kanaatimce bugün çoğunlukla olan budur. Dediklerime bir örnek vereyim: Çok değerli öğretmen bir ablamız vardı; ablam derken öz ablam anlamında değil; yani ilmiyle, ameliyle bize fikir veren yol-yordam gösteren bir ablamız vardı, biyoloji öğretmeni... Evliydi; eşi sakallı, cübbeli, şalvarlı; ticaretle uğraşıyordu. Biz çocuklar, o yaşımızda çok iyi bir evlilikleri olduğunu düşünüyorduk; zannediyorduk en azından...

[11] ONTİK-ONTOLOJİK: Heiddegger, Dasein'ın ontik ve ontolojik önceliğinden bahsetmektedir. Ontik, varolan herşeydir. Biz, ontolojik olarak varoluruz. Ontolojik olarak varolmak, kendini anlamaya elverişli tek varlık olmak anlamını taşır. İnsanın kendi var-oluşu, kendisine konudur. İnsan, kendi ontik yapısının ötesine taşıp, ontolojik anlama yetisi geliştiren (yetisine sahip olan) ve diğer varolanların ontolojilerini anlayabilen varlıktır. Diğer varolanlar kapalıdırlar, onları sorgulayabilen, kendisini anlayabilen varlık, insandır. İnsanın metafizik yazgısı budur. İnsan, değişen dünya ile değişmeyen dünya arasında tanıktır. İnsanın yazgısallığı, varlığın riskini alması / her şeye anlam vermesidir. Bkz:https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/49799/mod_resource/content/0/VII.%20HAFTA.pdf

Çünkü ben, şuna inanıyorum; Türkiye'de içinde çığlık kopan çok ev var, evlilik var. Her ne ise; iki çocukları vardı. Bir gün, boşandıklarını duyduk ve çok şaşırdık. Şaşırdık çünkü güzel bir evlilik olduğunu zannediyorduk; en azından uzaktan öyle gözüküyordu... Ziyaretine gittik...

-"Abla, ne oldu; hayırdır?"

-"Hayatımda gördüğüm en ahlaksız insanla evlenmişim; küfür yemekten bıktım."

-"Ne oldu?" diye sorduk...

-"Her şeyi yalan-dolan; adamın bütün ticareti yalan dolan üzerine kurulmuş. Geliyor akşam, çocuklarına Kur'an-ı Kerim öğretiyor, beraber Kur'an-ı Kerim okuyorlar; ama bütün ticareti yalan-dolan üzerine."

Bu adam, çoluk çocuğuna Kur'an-ı Kerim öğretse ne olur? Şirkten sonra en büyük günah olan kul hakkını rahatça yedikten sonra... Beş vakit namazını kılıyor ama psikolojik… Çocuklarına Kur'an-ı Kerim öğretiyor ama sonra gidip ticaretini insanlara zarar vererek, insanları aldatarak yapıyor. İşte bu tür insanların dini, psikolojiktir; ahlaksızlık kaynağıdır. Tehlikelidir. Çünkü sizi vicdanen rahatlatır daha kolay kötülük yapmanıza imkân verir. ***"Dindar dinsizler"*** dediğim işte bunlardır...

Bir de ***"dinsiz dindarlar"*** var ilginç bir şekilde. Diyorsun ki, ***"Hâzâ adam!"*** Ama herhangi bir dini mensubiyeti yok. Yeri gelmişken vurgulamak istiyorum: Artık kabilecilik yapmayı bırakıp, insanlarla ilgili düşünme aşamasına geçmemiz lazım. Müslümanlar kabileci davranıyorlar; onun için teklifleri hep içe yönelik, o da -biraz sonra bahsedeceğim- doğal olarak farklı bir dil kazanıyor.

Bu durum şuna benziyor: Akademisyenlerimiz Türkçe makale yazıyorlar; ancak aynı makaleyi İngilizce telif ediyorlar. Dil değişiyor, değil mi? Niçin? Çünkü sizi orada büyük bir kitle okuyacak, ona göre dikkat ediyorsunuz; bahsettiğim durum da benziyor.

Dışa yönelik dinî bir teklifimiz ve temsilimiz olmadığı için ona uygun dilimiz de mevcut değil. İçe yönelik geliştirdiğimiz yapılarla da ancak kendimizi tatmin ediyor ve kandırıyoruz. Psikolojik dinde, Allah'la kandırıyor ve Allah'la kandırılıyoruz çokça.

Âyet-i Kerîme'dir değil mi?: ***"Allah'la kandırılmayın..."*** Evet! Bizi hep Allah'la kandırdılar; kandırılıyoruz; kimisi terlik satıyor bize, kimisi kefen, kimisi tütsü, kimisi cennette arazi… Allah ile kandırmak ve Allah ile kandırılmak. İkisi de eşit seviyede iki büyük günahtır. Kandırılmayacaksınız ve kandırmayacaksınız. Bilmemek suçtur. ***Bu durumdan kurtulmanın tek yolu var: Fıkhî, Kelâmî ve İrfânî bakış açılarını tevhîd etmek; birleştirmek...***

Ancak ilmî-nazarî bir çerçevede teklifimizi ifâde edemez isek, bu tekliften istifâde edilmesini de beklemeyelim... Atalarımız gibi, bir an evvel tahkîk, tahrîr, takrîr, takrîb ve tedkîk yöntemleri ile hem gerçekliği hem de metinleri okuma alışkanlığını edinmeliyiz...[12] Temsîl ise daha ciddi bir meseledir. Zorda kaldığımızda satacağımız fikirlere sahip olmamamız lâzım. Hâlihazırdaki inançlarımız, zorda kaldığımızda kolay elden çıkartacağımız inançlar. Hz. Ali için anlatılır. Bir kaleyi kuşatmışlar, düştü düşecek; ama akşam namazı vakti girmiş. Hz. Ali demiş ki:

- "Yarınız saldırmaya devam etsin, yarınız da namazını kılsın; vakti kaçırmayın."

Komutan mukâbele etmiş:

- "Efendim! Düştü düşecek... Bekleyelim biraz daha; ondan sonra kılarız." Hz Ali'nin verdiği cevap çok ilginçtir:

- ***"Uğruna savaştığımız değerleri ihmal ederek zafer kazanmanın hiçbir anlamı yok-tur."***

Yani bir şey için savaşıyoruz; ancak başarı, zafer için uğruna savaştığımız şeyden vazgeçersek, o zafer hiledir. Zafer kazanmak zorunda değiliz ki...; sefere çıkmakla; başka bir deyişle vazifemizi yapmakla mükellefiz. Nereden çıktı bilmiyorum ama Müslümanların çağdaş dünyadaki en önemli sorunlarından biri zafere, sonuca odaklanmak; onun için bu vurgu, yoğunlaşma, hedefimizi bir an evvel tahsil etme hırsı bizi ahlaksız kılıyor.

Hasat için her türlü hileyi yapıyoruz. Lise öğrencileri gibiyiz kısaca; on almak için odaklanırsan, kaçınılmaz olarak kopya çekersin. ***"... İlla on alacağım!"*** Alma... Çalış, ne kadarını hak ediyorsan onu al, değil mi? Biliyorsunuz, Aliya altı kişiyle başladı bu işe; savaş bittiğinde 120 bin kişilik bir ordusu vardı. Ordusunda hatırı sayılır miktarda Hıristiyan mevcuttu. Günümüz Müslümanları bu konuyu düşünmek zorunda; elbette o dönemde Bosna'daki şartları dikkate alarak...

"Nasıl oluyor da, müslüman Bosna ordusunda hatırı sayılı miktarda Hıristiyan olabilir?"

---

[12] **TAHKİK;** herhangi bir sorunu delilleriyle düşünmektir. Gerekçeleriyle birlikte ispat edebilmektir.
TAKRİR; deliller arası tutarlılığı gözeterek düşünmektir.
TAKRİB; delillerle sonuç arasındaki tutarlı ilişkiyi gözeterek düşünmektir.
TAHRİR; herhangi bir düşünme faaliyetinde konunun esasından olmayan zevaidi atarak düşünmektir.
TETKİK; en üst seviyedir. Delillendirmenin delillendirmesini yaparak düşünmektir. Yani nasıl delillendirme yapıyoruz formel anlamda. Kaynak: http://fazlioglu.blogspot.com/2018/07/prof-dr-ihsan-fazlioglu-konferansi-her-sey-merv-de-basladi-turkistan-dan-anadolu-ya-matematik-bilimleri-takrir-felsefi-bilimleri-tahkik-etmek-pdf.html 04.07.2018.

“Bizim Müslüman olarak en önemli sorunlarımızdan bir tanesi, uğruna savaştığımız değerleri zafer için ihmal etmemiz, iptal etmemizdir. Temsil, kolay bir iş değildir gençler; emin olun temsil, kolay bir iş değil.”

Cevap açık; Aliya’dan dolayı... Bir Korgenerali, Hıristiyan bir albaya hakaret ediyor; dinî terminoloji kullanarak... Albay şikâyette bulunuyor. Şikâyet üzerine Aliya mahkeme kurulmasını istiyor. Diyorlar ki,

- “Henüz savaş halindeyiz. Korgeneral bu... Askerler arasında sıkıntı çıkabilir.”

Aliya;

- ***“Eğer adaletten vazgeçeceksek, savaşı kaybedelim; biz ne uğurda, ne için savaşıyoruz...”*** diye cevap veriyor.

Bizim Müslüman olarak en önemli sorunlarımızdan bir tanesi, uğruna savaştığımız değerleri zafer için ihmal etmemiz, iptal etmemizdir. Temsil, kolay bir iş değildir gençler; emin olun temsil, kolay bir iş değil. Bu, sonuç odaklı, başarıya odaklı çalışma, hareket etme psikolojisinden kurtulmamız lazım. Vazifemizi yaptığımızın bilincinde olmalıyız. Elbette planlar, programlar olur; fakat bunları somutlaştırmamız gerek. Çünkü sufîler gibi şöyle düşünüyorum: ***Gelecek odaklı çalışmak, Cenâb-ı Hakk’a şirk koşmaktır.***

Sen, kaderin takdirini bilemezsin**...** İnşallah elde edersin; elbette maddî ve manevî gücünün son sınırlarına kadar çalış; ancak sonucu tahsil için hile yapma... Eskilerin tabiriyle: ***“Belki kaybetmek, mağlup olmak; bu yolda muzaffer olmaktır, nereden bileceksin.”*** Evet, neticede Âmentumüzün bedelini ödeyeceğiz ve bunu ödemenin asgarî koşulu da; teklif ve temsil sahibi olmaktır dedik; birinci maddemiz bu.

Şimdi bunu nasıl gerçekleştireceğiz? ***“Lafzî olarak güzel konuştunuz da..!”*** diyebilirsiniz. Nasıl halledeceğiz? Burada işte ikinci madde olarak ele almamız gereken, ***“bakış”*** dediğim hâdise ortaya çıkıyor; buna ***“nazar”*** da diyebilirdim; ***“düşünce”*** de diyebilirdim.

İmdi ***“yüzeysel düşünmek”*** diye bir tabir var; ne demek yüzeysel düşünmek? Eski tabirle ***“sathî”*** değil mi? Yani genişliği ve uzunluğu olan; derinliği bulunmayan düşünce. Bir düşünceye derinlik nasıl katılır, bu nokta çok önemlidir.

Bakın bu fakir ilkokul beşten beri bu işlerin içindeyim. Hala aynı şekilde dergi çıkartan arkadaşlarımız var; hala...; derinliği olmayan, lafızlarla yetinen; iki boyutlu, üç boyutlu değil; cisimsel değil yani... Fazla uzatmadan ifade edeyim: Nedenini düşünmek, derin düşünmektir. Nedenini düşüneceğiz; zâten düşünmek nedenlemektir. Nedenleyerek düşünmenin asgarî iki koşulu; ***“nasıl?”*** ve ***“niçin?”*** birlikteliğidir.

Birinci olarak ***"nasılsız bir niçin"***, değerlerle düşünmektir; saf değerlerle. Âmiyâne deyişle edebiyat yapmaktır, gaz yapmaktır: ***"İslam gelecek, dertler bitecek!", "İslam geldiği zaman, insanlar arasında adaletsizlik ortadan kalkacak!", "İslam gelince şöyle olacak, İslam gelince böyle olacak!"*** Nasılla ilgili bir açıklama var mı? Yok; gaz bunlar! Otuz yıldır böyle...

Soruyoruz:
- ***"Ağabey! Nasıl? Nasıl olacak bu?"***
- **"Bir gelelim; bakarız inşa-Allah."**

Tabi, ben sana gücü vereyim; ondan sonra ne yapacağını biliyorum. Nasıl sorusunu herkes erteliyor: ***"Bir gelelim..."*** Yok! Olmaz! Gençler size nasılı göstermeyen hiçbir düşünceye itibar etmeyiniz... ***"Şöyle olacak..."; "Şöyle yapacağız..."*** diyenlere hemen sorunuz: ***"Nasıl? Bir anlatınız; bir görelim..."***

"Nasıl?" Bir mekanizma sorusudur; bir işlem; bir süreç; bir hesap sorusudur; aynı zamanda bir tefekkür sorusudur da. Vaaz, Câmii'de yapılır; orada hepimiz aynı duygular içindeyiz; bir âyet, bir iki hadis; duygular tazelenir; çıkılır... Ama Câmii'de hiç Hıristiyan, Yahudî, ya da daha ağır bir ifadeyle düşman yok ki...

Ben, İmam-Hatip mezunuyum; imam-hatipte hiç farklı düşünen yoktu ki! Tersine hepimiz aynı inanıyor; aynı düşünüyorduk. Felsefe Bölümü'ne gelince gördüm ki, bir sürü farklı düşünen insan var. 130 kişiyiz; neredeyse herkes farklı düşünüyor, allak-bullak oldum. Allah'tan biz kelam, usûl okumuştuk da; bu tür konulara hazırdık yani... O yaşlarda politik işlerle de çok uğraşıyorduk, babamız dolayısıyla bilinçliydik. Onun için İmam-Hatip mezunları üniversitede ilk iki yılda dağılırlar, üçüncüde toparlanırlar; dördüncüde radikalleşirler...

Tekrar konuya avdet edersek; Dedik ki, ***nasıllı hiç düşünmüyoruz***. Nasılsız ve niçinsiz düşünmek değerlerle düşünmektir; edebiyat yapmaktır, gaz vermektir. Neredeyse günümüzde tüm televizyonları dolaşıp İslâm medeniyeti üzerine konuşan pek çok isim Nesefî Akâidi'ni okuyup anlayamaz[13]. İslâm'ın hiçbir temel metnini okumamış; İslâm medeniyetinin en temel kavramlarının tarihsel tecrübesinden bihaber; ama İslâm üzerine ahkâm kesip duruyorlar. Ama nasıl bir cehalet hatta cehâlette nasıl bir kemâl mertebesi; açıkçası ben anlamadım; anlamıyorum, anlamayacağım da... Tüm bunlara ihtiyaç var mı, yani edebiyata, gaza? Var! Ama yerinde, zamanında olmak kaydıyla... Ancak tüm bir İslâm medeniyeti, düşüncesi, sanatı, artık her ne ise, bu şekilde anlatılmaz ki... Katmanları, makamları, aşamaları birbirine karıştırmamak gerek; bir makamda geçerli olan diğerinde bir anlam ifade etmeyebilir. Yukarıda bu olmaz; aşağıda olur.

[13] **AKAİDÜ'n-NESEFÎ (عقائد النسفي):** Ebû Hafs Necmeddin Ömer b. Muhammed en-Nesefî'nin (ö. 537/1142) akaide dair risâlesi. Bkz: http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c02/c020198.pdf

İkinci olarak; ***"niçinsiz nasıl"*** ise, kuru bir gürültüdür; boş bir inançtır; yüktür, insanı yorar... Öyleyse bu ikisini, yani **nasıl** ile **niçin**i birlikte düşünmek, bir araya getirmek gerekiyor. Şöyle de diyebiliriz; ***Söz gereklidir ama yeterli değildir. O söze bir mananın eşlik etmesi lazım...*** Çünkü amaç, kasıt, hedef yoksa insanda, tüm nasıllı açıklamalarımız; biran evvel kurtulmamız gereken yükler haline dönüşürler, bizi çok yorarlar. Anlamın eşlik etmediği bir söz yığını, hafızamızı da yutar, aklımızı da... İşte bir sözün, yargının nedenini düşünmek, nasıl ve niçinini birlikte düşünmektir; ikisini birlikte... Entelektüel uğraşısı olan arkadaşlarsınız, bilgiyle uğraşıyorsunuz; bu ısrardan vazgeçmeyiniz. Karşınızdaki insanın yaptığı diskurları, söylemleri hemen bu iki kategoriye göre kıyaslayın; ***"nasıl?"*** ve ***"niçin?"*** Niye? Yanlış anlaşılmama için şu noktayı vurgulamak isterim: ***Kişilerin şahsî kanaatlerine, tercihlerine müdahale edelim demiyorum; ancak bir fikri benimle paylaşıyorsan, bunu bana açıklaman lazım. Nübüvvet bitmiştir; biz buna inanıyoruz; dolayısıyla bundan sonra tüm diskurlar, söylemler istidlâlî olmak zorundadır; temellendirilmek zorundadır. Temellendirilmeyen bir düşünceye, bireysel olarak mensubiyet duyabilirsiniz tabi ki; siz, bir rüyanıza göre de amel edebilirsiniz; buna saygı duyarım. Bir tarikat tecrübesini, bir tasavvuf tecrübesini de paylaşabilirsiniz; bu da saygıyı hak eder[14].***

Ama kamuyu bunlarla yönetemezsiniz; insanları bunlarla yönlendiremezsiniz. Bilgi açısından bakıyorsak dinî bilgi, istidlâlî bilgidir, paylaşılabilirdir...; tersi durumda teklif edilemez... Mesela, kelâm, fıkıh, vb. ilimlerin ürettiği bilgi istidlâlîdir; temellendirilmiş bilgidir.

Bilginin kamusal olması, paylaşılabilir olması için asgarî şart îfâde ve istifâde edilebilir özelliklerini göstermesi gerek... İşte ifade ve istifadeye konu olabilecek bilgi nedenli bilgidir; nedenlenmiş bilgidir... Nedenli bilgiye sahip olmayan, bu tarz düşünceye alışık olmayan insanlar, kolay kandırılırlar. ***Dikkat ediniz, Türkiye'deki dinî hareketlerdeki mensuplar niçin büyük oranda dinî bilgiden habersizdirler?*** Evet! Bu büyük oranda böyledir.

İlâhîyat mezunu ya da sosyal bilimci varsa o dinî harekette; zaten, yönetici ekip arasındadır. Niye? Çünkü bir tabib, bir mühendis, vb... dinî bilgilerin nedenlerini bilemediği için değerler üzerinden manipülasyona çok açık olur. Öyle değil mi? İsim vermeye gerek yok; çünkü bu tespitler zaten önümüzde öylece duruyorlar.

---

[14]**İSTİDLÂLÎ:** Temellendirilmiş.
İSTİDLÂLİYAT: Bir konu ve iddia hakkında delil arama işlemleri. https://www.luggat.com
İSTİDLÂL: Bir konuda kanıtlara dayanarak sonuç çıkarma 2. Çıkarım
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=%C4%B0ST%C4%B0DLAL

Derin düşünmek, sadece bugünü idrak etmek için değil; geçmişi idrak etmek için de çok önemlidir. İslam medeniyetinin başarılarını anlatırken bile, dikkat ediniz, maddî çözümlemelerimiz bile çok zayıftır; hep manevî değişkenlere işaret etmekle yetiniyoruz. Nedir?! ***Müslümanlar, inanmış insanlar, kılıçları ellerine aldılar; dıgıdık gittiler; dıgıdık geldiler...*** Arkadaşlar 25 bin kişilik bir süvari nasıl donanır; hiç düşündük mü? Diyor ki, adam***; "25 bin kişilik süvariyle düşman üzerine doğru yola çıktılar."*** Bunu okuyorsunuz; bakınız bu bir söz... Buna bir içerik, derinlik katalım. Tek bir soru soracağım: ***"25 bin atın nalları için gerekli olan hammadde demir ne kadardır?"*** Hiç düşündük mü? 33 ton ham demire ihtiyaç var... Her süvarinin en az üç yedek atını da dikkate aldığınızda insana sorarlar ***"Nereye gidiyorsun?"...***

"25 bin süvari yola çıktı." cümlesi öyle basit bir cümle değil... İşte ne düşündüğümüz (nisbet), ne de hesap yaptığımız (hisbet) için açıklamalarımız ve çözümlemelerimiz, dolayısıyla bilmemiz sorunlu oluyor; olup biteni anlayamıyor ve anlamlandıramıyoruz... 25 bin süvari ile nerden nereye gidiyorsun?

Soru: ***25 bin süvari ile askerî bir düzende nasıl yürünülür? Nasıl bir dağılım gösterilir? Kaç kilometreye yayılır süvariler? Günde kaç kilometre yol alabilirler ya da almaları gerekir? Levazımı, donanımı nasıl sağlanır; nasıl yerler; nasıl uyurlar; vb... hiç hesapladık mı, hiç düşündük mü?***

Yok! Eskiler delilsiz ilmî konuşma iddiasına hikâye derlerdi. Ben de bu tür maddî kültürden ayıklanmış, salt değerlere indirgenmiş tarih anlatısına ***dıgıdık tarih*** diyorum.

Maddî kültürün ihmâl edilip her şeyin manevî değişkenlere indirilmesine tarihî bir örnek vereyim... İstanbul fethediliyor; 21 yaşında bir insan başında; ne kadar zeki olursa olsun; genç ve heyecanlı. Türk tarihinin en dâhi sultanı Fatih'tir, filozoftur; filozof sultandır. Siyasette öyle sultan filozof zor olur hani... Türklerde en azından benim tanıdığım, bildiğim tek filozof sultan, Fatih'tir; bu nedenle tarihî bilincimiz için hâlâ önemlidir; merkezîdir. Dedik ya, 21 yaşında genç bir insan; tüm zekâsına ve donanımına rağmen heyecanlı... Fetih'ten sonra bir söylenti: ***"İstanbul'un fethi, Akşemseddin olmasaydı, Şeyh Ubeydullah Ahrâr, Türkistan'dan 50 bin müridini göndermeseydi mümkün olmazdı."***

Maddî anlamda böyle bir şey yok elbette; manevî anlamda olabilir; ancak böyle konuşulup duruluyor... Genç ve heyecanlı Fatih'in kanına dokunuyor bu söylentiler; ayrıca daha sonraki fetihleri için de asker arasında sıkıntı yaratabilir bu tür söylentiler... Çağırıyor hocası Akşemseddin'i, çekiyor kılıcını dayıyor boğazına: ***"Hocam, bu kılıcın hiç mi hakkı yok, Allah aşkına?"*** diyor. Biliyorsunuz, Akşemseddin sürgünde ölmüştür; İstanbul'a girmesi yasaktı; onun suçu olmayabilir bu söylenti; ancak bakınız genç bir sultan buna tahammül edemiyor.

Nitekim Fatih, dönemin önemli âlimlerinden ***Musannifek***'e konuyla ilgili bir metin yazdırıyor[15]. İmdi; maddenin, maddî kültürün bu kadar ihmal edildiği bir İslâm tarihi tasavvuru olabilir mi? Öyle bir hale geldik ki, savaşa çıksak şöyle plan yapacağız arkadaşlar: ***Ortada beş, on tane adam; sağ kanatta şühedâ; sol kanatta evliya; yukarıda da melâike...***[16]

Hiç bir genelkurmay böyle bir savaş planı yapar mı? Bana İslam medeniyetinde vuku bulan böyle bir savaş gösteriniz; melekleri, şehitleri ve velileri hesaba katan... Ama bizim şu andaki tarih tasavvurumuz ve iş yapma tarzımız tamamen bu mantıkla yürüyor.

Elbette her asker ölüme bir melekle gider; çünkü ancak maddenin bittiği yerde, mana başlar; nitekim ***"el duası bitmeden, dil duası kuru bir gürültüdür"*** diyor kudema[17]... Biz peygamberden daha mı sevgiliyiz? Peygamber niye savaştı; niye dişi kırıldı; niye aç kaldı?

O kadar ahmaklık yapıyoruz ki, farkında olmadan kendimizi peygamberden üstün görüyoruz; elbette böyle düşünerek, davranarak... Bu nedenle siyeri, tekrar felsefî bir çözümlemesini yaparak okutmamız gerekiyor. Mademki, örneğimiz Hz. Peygamber; hiç haberimiz yok; dıgıdık tarihin bir parçası oldu Hz. Peygamber...

İsmini vermeyeceğim; hepinizin tanıdığı bir hocamız; gençliğinde dinle de arası pek iyi değil; dönemin ideolojileri ile hemhâl... Başına bir iş geliyor Yurt dışında iken... Kendisi için çok önemli... Dine dönmeye karar veriyor; ama içinde yetiştiği kültür nedeniyle ***İsa mı olsun, Muhammed mi olsun*** şeklinde bir ikircikliğe, bir çatala düşüyor. Kendisi anlattı bunu bana... Tabi iyi bir eğitim aldığı için oturuyor, önce Hz.

[15] **MUSANNİFEK (مصنّفك):** Alâüddîn Alî b. Muhammed b. Mes'ûd el-Bistâmî eş-Şahrûdî (ö. 875/1470). Osmanlı âlimi. 803'te (1400-1401) Horasan'a bağlı Bistâm kasabası yakınlarındaki Şahrûd köyünde doğdu. Fahreddin er-Râzî'nin soyundandır. Genç yaşta eser telif etmeye başladığı için Musannifek (küçük yazar) lakabıyla tanındı. 812 (1409-10) yılında öğrenim görmek için kardeşiyle birlikte gittiği Herat'ta Teftâzânî'nin öğrencisi Celâleddin Yûsuf el-Evbehî'den ve Kutbuddin Ahmed b. Muhammed el-Herevî'den ders aldı. Abdülazîz b. Ahmed el-Ebherî'den Şâfiî fıkhı, Fasîhuddin Muhammed b. Muhammed'den Hanefî fıkhı okudu. Bu arada tasavvufa ilgi duyarak Zeynüddin el-Hâfî'nin halifelerinden birinden biat aldı. 842'de (1438) Anadolu'ya geçerek Konya'da müderrislik yaptı. Buradaki öğrencileri arasında Karamânî Mehmed Paşa da vardır. Daha sonra Bursa'daki Sultâniye Medresesi'nde hocalık yaptı ve Fâtih Sultan Mehmed'in sadrazamı Mahmud Paşa'nın daveti üzerine İstanbul'a gitti. Padişahın takdirini kazanarak kendisine 80 akçe yevmiye verildi. Fâtih Sultan Mehmed'in 867 (1463) yılındaki Bosna seferine katıldı. Padişahın talebiyle, Sadrazam Mahmud Paşa tarafından Bosna kralına verilen kapitülasyonun ilgasına dair bir fetvası bulunduğu nakledilir. Eserlerini Sahn-ı Semân medreselerine vakfeden Musannifek İstanbul'da vefat etti ve Eyüp Kabristanı'na defnedildi. http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=310239&idno2=c310168#1

[16] **ŞÜHEDÂ:** Şehitler.
EVLİYA: Ermiş kimseler, erenler, veliler.
MELÂİKE: Melekler.

[17] **KUDEMA:** 1. Eskiler, eski insanlar. 2. Eskiliği bakımından ileri gelenler, öne çıkanlar (TDK)

İsa'nın hayat hikâyesini okuyor; sonra Hz. Peygamber'inkini... Ve en nihayetinde Hz. Peygamber'i tercih ediyor. Kendisine, ***"Niçin?"*** diye sordum.

- ***"Çünkü Hz. İsa ortada yok; çok efsânevî... Ama Hz. Muhammed'in ise neredeyse kaç zeytin yediği bile belli; gülüyor; ağlıyor. En çok etkilendiğim hâdise de Hz. Âişe ile yaptığı bir kavgadan sonra, çatıya çıkıp ağlamasıdır."*** Kendisine dedim ki,

- ***"Hocam, bu olayın neresi etkiledi sizi?"*** Cevap verdi:

- ***"İnsan olması; insan gibi davranması..."***

Evet arkadaşlar! İnsanız hepimiz; Hz. Peygamber de insan... Maalesef hocalarımızı, şeyhlerimizi, alimlerimizi insanlıktan çıkartıyoruz; öyle bir İslâm âlimi anlatımı var ki, insan korkuyor...: ***"Ben böyle olamam ki, bunlar doğuştan mucize sahibi."***

Bu doğru değil. Emin olun hepsi insan... İş yaparken de maddeyi dikkate almıyoruz. Hâlbuki tarihteki hiçbir başarı maddesiz kazanılmadı. Elbette tek başına madde ile de iş yaparsak –manası olmayan madde ile- ortaya Cengizvârî işler çıkar; yıkıcı, insafsız, kıyıcı bir güç... Netice madde ile manayı birlikte düşünmemiz lazım. Zaten, nedenini düşünmekteki nasıl maddeye, niçin de manaya karşılık gelir. Gerçekten, ***"niçin, nasıl?"*** sorusundan kaçıyoruz?

Madde ile uğraşmak istemediğimiz için; çok zor o... "Nasıl inşaat yapılır?" bilmek gerek...; bilmekten kaçıyoruz. Bilmeden inşaat yapılır mı? Bizimkilere göre yapılır; manevî olarak yapılıyormuş... Hep örnek veriyorum; çünkü hayretler içinde dinlemiştim. Zamanında muhâfazakâr bir TV kanalında, bizim dünyadan da haberi olmayan bir adam, Süleymaniye Camii'ni anlatıyor. Süleymaniye Camii öyle hesapla-mesapla yapılmamış... Mimar Sinan onu manevî olarak yapmış. Biz gönül medeniyetiymişiz; Batı akıl medeniyeti; biz manevî imişiz; onlar maddî... Bu sahte ahkâmlara bayılıyorum... Matematik-hesap, misâha, menâzır[18]; öyle şey mi olur..? Hepsi vicdanî... Hop Süleymaniye..!

Hemşerilerim duymasınlar; maneviyatları da çok fazladır; devamlı inşaat yapar dururlar.... Mimar Sinan'ın okuduğu matematik kitaplarını inceledin mi? Has mimar odasında nasıl mimar oluyor bunlar; hangi kitapları okuyorlar? Ne tür bir eğitimden geçiyorlar; bunları inceledin mi?

Peki! Niçin bu adamı çıkartıyorlar? Yük yüklemediği, düşündürtmediği; tersine rahatlattığı için... Çözüm kolay; biz manevî bir medeniyetiz; bundan daha büyük bir makam olur mu? Madde ile gâvurlar uğraşsın... Peki, niye merhum Turgut Cansever'i çıkartmıyorsun -ki, o zaman sağdı kendileri-; güzel bir anlatsın. İşte o zaman yorulmak gerekiyor; gece rahat uyutmaz; iş ve emek talep eder onun anlattıkları da onun için...

[18] **MİSÂHA:** Ölçmek, miktarını bilmek.
MENÂZIR: Optik ; **İLM-i MENÂZIR:** Optik ilmi.

Söylemek zâiddir[19] ki, elbette mana olmadan da Süleymaniye'deki o taşlar, o anlamı kazanmaz; o terkibe bürünemez... Kısaca madde ile mana birlikte düşünülmesi gereken, birbirini tamamlayan iki temel değişkendir... Emin olunuz madde ile mana birlikteliği, akl-i selimi verir arkadaşlar. Çünkü maddeden bihaber insan çok çabuk uçar; mistisizme[20], Hintvari bir mistisizme bulaşır; sırf madde ile yetinen insansa çok kaba ve kırıcı olur; ikisini birlikte dikkate almak gerekiyor...

Hayat, mecaz ve kinaye değildir. Dini öyle bir şeye dönüştürdük ki, mecaz ve kinayelerden oluşuyor; hakikat yok. Dolayısıyla hiçbir eylemimizde, hiçbir sözümüzde mutabakat ilelebet sağlanamıyor; tazammunlarla ve intizamlarla iş görüyoruz[21]; elbette mantık terimleriyle konuşuyorum demek istediklerimi vurgulamak için... Hâlbuki hayat çok somuttur; çok serttir. Sen hayal görürken, kafana indirirler; ne olduğunu anlamazsın... Hep anlatırım;

Sinan Paşa, Fatih'in hocası ve veziri; biliyorsunuz çok zeki bir adam. 18 yaşında müderris olmuş. İstanbul kadısı olan âlim Hızır Bey'in oğlu... Bir gün babasıyla yemek yiyorlar; düşünceli ve durgun... Diyor ki, Hızır Bey:

- ***"Oğlum, hayırdır."***

---

[19] Zâid / زائد: Artan. Fazlalık. İlâve olunmuş. Lüzumsuz, gereksiz. Gr: Te'kid için söylenen. Mat: Müsbet işareti, artı. (+) Lüzumsuz, fazla, ilâve olunmuş. Artan, fazlalık. https://www.luggat.com/zaid/1/1

[20]**MİSTİSİZM:** İnsanın görünen nesnelerin ardındaki gerçeklik, sonsuzluk ve birliğe ulaşma yönündeki ruhî tecrübesi ve bu tecrübeyi ifade eden doktrin. Mistisizm (İng. mysticism; Fr. mysticisme) Grekçe "sır" anlamına gelen musterion kelimesinden türetilmiştir. Kelimenin teknik anlamlar kazanması, eski Yunan'da pagan olan halkın dinî inanışından ayrı olarak Eleusis ve Dionysos kültlerinde temsil edilen sırların musteria terimiyle ifade edilmesi sonucunda olmuştur. Aslında Grek dinî akımlarında söylenmemesi gereken sırlarla ilgili olarak suskun kalması icap eden müntesipler için de mustai kelimesi kullanılırdı. Çünkü Grek mistik dininde sırlar herkese açık olmayıp özel bir intisabı gerektirmekteydi. Nitekim Grekçe'de "susmak, suskun kalmak" mânasındaki muein kelimesinin de Grek mistik ibadet şekillerinde intisap törenlerinin gizliliğine işaret ettiği düşünülmektedir (ER, X, 230, 245-246). Zaman ve tarih içinde gelişenden ezelî ve zamansız olana geçiş tecrübesini ifade eden mistisizmin anlamı daha sonra genişlemiş, bu terim Grek ve Doğu felsefelerinin Yeni Eflâtunculuk adı altında uzlaştırılması çabasının ardından değişikliğe uğrayarak "bütün bir hakikat problemine aklî ve daha çok sezgiye dayalı melekelerle özel biçimde yaklaşmak" mânasına gelmeye başlamıştır. Hıristiyanlığın erken dönemlerinde Yeni Eflâtunculuğun hıristiyanî fikirlerle kaynaşması sonucu -Dionysius the Areopagite'in Mistik Teoloji adlı eserinde görüldüğü gibi- mistik bir hıristiyan ilâhiyatı ortaya çıkmıştır. Fakat mistisizm, "görünenin ötesine veya görünmez olana geçme tecrübesi" şeklindeki genel anlamıyla belli bir dine özgü olmayıp bütün dinlerde rastlanan bir olgudur (Sunar, s. 4; Happold, s. 18-19). Kaynak: http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=300188.

[21] **TAZAMMUN:** 1. isim Kapsama, içine alma, içerme 2. İçlem (mantık)

İÇLEM: *a. man.* 1. Bir kavramın çağrıştırdığı kapsama giren niteliklerin veya taşıdığı özelliklerin bütünü, tazammun: *Kuş sözcüğü bize canlı, havada uçan ve öten bir varlık anlatır; şu hâlde canlılık, uçuculuk ve ötücülük kuş kavramının içlemine giren niteliklerdir. Kartal, kırlangıç, tavuk ve öbür kuşlar ise birer kuş cinsi olduklarından bunun içlemini oluştururlar.* 2. Bir nesnenin içeriğini oluşturan şey.

İNTİZAM: *a.* 1. Düzenli, düzgün olma 2. Düzen, çekidüzen.

- ***"Baba, her şeyden şüphe ediyorum. Şu tencere var mı, yok mu; ondan bile emin değilim."***

Alıyor Hızır Bey tencereyi, ***"Sen şüphelenmeye devam et"*** diyerek, Sinan Paşa'nın kafasına indiriyor...

Arkadaşlar, şüphe entelektüel bir tavırdır. Günlük hayatta ***"ben bundan şüphe ediyorum"*** dersen; o şeyi kafana indirirler; görürsün. Mecaz ve kinaye ile hayat yaşanmaz; hayat, oldukça hakikattir. Abarttığımı düşünüyorsunuz, belki?

Yurtdışında Türkistanlı asil ailelerin çocuklarıyla bir şekilde karşılaştım. Buhara Emiri'nin torunu mesela... Mısır'da, Kâhire'de... Elbette oldukça büyüktü bizden; ağabeyimizdi. Gördüm ki, hepsi tasavvuftan nefret ediyor; yani, anlatılır bir şey değil. Niye? Çünkü Orta Asya'da Timurlular'dan sonra birleşik bir İslam devletinin kurulmaması tarikatlar yüzündendir. Bu tespitle de hesaplaşılması gerekiyor elbette. Bu nedenle Fatih, İstanbul'u fethettiğinde tarikatların ellerindeki arazilere el koydu. Niçin? Çünkü vakıf arazileri sözleşmesi fıkhî olarak farklı olduğundan dolayı, vâkıf senedine muhâlif bir eylemde bulunamaz, toprağa el koyamazsınız; bu da arazileri bir araya getirip birleşik bir devlet kuramazsınız demektir.

Tasavvufa karşı bu soğukluğun en önemli nedenlerinden biri de Çarlık Rusya'sının Türkistan'ın işgali esnasında yaşananlar... Gerçekten tasavvuf uzun tarihî süreci içinde bir ayıklık olma özelliğini kaybetmiş, spritüel bir materyalizme dönüşmüştür; yani bir tür Hint mistisizmine...

Anlatılanlara göre, Ruslar, Türkistan'daki hanlıkları teker teker ele geçirip Buhara'yı kuşatır; Çarlık ordusu karşı saldırı beklerken Buharalılar semaverlerini alıp, surlara çıkarlar. Semaver, Rusça biliyorsunuz[22]; onların icadı yani... Herkesin elinde bir semaver. Ruslar uzaktan gözetliyorlar, diyorlar ki, ***"Allah, Allah bu semaver; ama silaha mı dönüştürdüler bunu?"*** Üç gün saldırmıyorlar.

Halbuki bizimkilerin düşüncesi ise şöyle: ***"Bu şehir âlim ve veli yatağı; keferenin buraya girmesine müsaade etmezler.. Hepsini ezer-geçerler; kim girebilir ki buraya?"*** Hakikatten kopmuş, mecaz ve kinaye içinde yaşıyorlar.

Ruslar üç gün sonra bir saldırıyor, şehir düşüyor. Bu olayı bizzat Kâhire'de o kişilerden dinledim arkadaşlar... Öteden beriden duyma bir hikâye değil. Bizimkiler hala; ***"Bir şey yapmadılar çünkü Rusları şehrin içine çekti veliler; âlimler... Şehrin içinde icaplarına bakacaklar..."*** diye bekliyorlar. Üçüncü gün bir Rus subayı şehirde

[22] SEMAVER: Rusça **samovar** "otomatik çay pişirme cihazı" sözcüğünden alıntıdır. Rusça sözcük. Rusça samo "kendi" ve Rusça varit' "kaynamak" sözcüklerinin bileşiğidir. https://www.etimolojiturkce.com/kelime/semaver

gezerken atı sürçüyor; düşüyor ve ölüyor. Hemen yayılıyor: ***“Efendiler harekete geçti!...”***

Rus komutan Buhara’nın en önemli türbesini tuvalet yapıp; her Buharalının sabah ve akşam bir kere burada def-i hacet yapmasını zorunlu kılıyor. İşte hakikatten, gerçeklikten koparsan başına bu gelir.

Bir kültürün, bir dinin, bir medeniyetin hakikati yoksa, zaten mecazının ve kinayesinin de bir anlamı yoktur; olamaz çünkü. Bir kelimeniz vardır, bunun bir hakikati vardır, bir mutabakatı vardır; o ad size bir kinaye ve mecaz imkânı verir. O elden gittiyse zaten ona ilişkin mecaz ve kinayenin de bir anlamı yoktur...

Bizim hakikatimiz çok zayıf; gerçeklikle temasımız yok. Din dilimizde, her türlü yapıp etmemizde, mecaz ve kinayelerle çok iş görüyoruz. Hocalarımızla konuşuyoruz, büyüklerimizle konuşuyoruz; dünyadan haberleri yok... Değerlere dayalı basit izahlarla her şeyi çözdüklerini düşünüyorlar... Örnek olarak: ***“Deprem oldu; çünkü günah işledik...”*** Venüs’te, Mars'ta her gün deprem oluyor; günah işleyen mi var orada. Allah aşkına; hiç mi kelam kitabı okumuyorsunuz; oradaki husn-kubh bölümünü incelemiyorsunuz[23]. Diyorum ya ***"Biz geçmişinden bile geri kalmış bir milletiz..."*** diye... İşte bunu kast ediyorum...

Neticede bir iş yaparken, bu iş için gerekli olan asgarî maddî zemin nedir? Ne türlü bir faaliyet olursa olsun, bunun maddî zemini nedir; buna dikkat etmek gerekir.

[23]**HÜSÜN ve KUBUH** (الحسن والقبح): İyilikle kötülüğün mahiyetine ve ölçüsüne ilişkin tartışmalara konu olan kelâm, ahlâk ve fıkıh usulü terimi.

Hüsün (hüsn) “güzel olmak” anlamında masdar ve “güzellik, rağbet edilen ve sevilen şey” anlamında isim olarak kullanılır (çoğulu mehâsin). Karşıtı olan kubuh ise (kubh) “çirkin olmak” ve “çirkinlik, nefret edilen şey” mânasında masdar-isimdir (çoğulu mekābih; Lisânü’l-ØArab, “ĥsn”, “ķbĥ” md.leri). Râgıb el-İsfahânî hüsün kelimesini “güzel olan, rağbet edilen şey” diye tanımladıktan sonra bir şeye akıl, duygu (hevâ) veya duyu (his) yönünden olmak üzere üç şekilde güzellik değeri yüklenebileceğini, ancak halk dilinde hüsün kelimesinin genellikle göze hitap eden güzellik için kullanıldığını, buna karşılık Kur’ân-ı Kerîm’de aynı kelimenin çoğunlukla kalp gözünün (basîret) güzel kabul ettiği şeyi ifade ettiğini belirtir. Buna göre hüsün günlük dilde estetik bir kavram, Kur’an dilinde bir ahlâk terimi olarak kullanılmaktadır. Aynı âlime göre hasenin zıddı olan kabîh ise “gözün beğenmediği maddî şeylerle duygusal olarak insanı rahatsız eden davranış ve haller” anlamına gelir; kabîh ile benzer bir anlam ifade eden seyyie ise nesneleri nitelemekten çok insanlar arasındaki ilişkilerin ahlâkî değerini belirtmek için kullanılır (el-Müfredât, “ĥsn”, “ķbĥ”, “svøe” md.leri). İbnü’l-Cevzî Kur’an’da, güzelliğinde eksiklik bulunmayan şeylerin yanı sıra iyiliği kötülüğünden daha çok olan şeylere hasene, bunların karşıtına da seyyie denildiğini ve bu iki tabirin “tevhid-şirk, zafer-hezimet, bolluk-kıtlık, âfiyet-belâ, iyi söz-kötü söz, iyi iş-kötü iş” mânalarında kullanıldığını kaydeder (Nüzhetü’l-aØyün, s. 259-260). Hüsün ve kubuh, İslâmî literatürde estetik anlamdan çok eylemlerin ahlâkî ve dinî değerini belirtir. Bu sebeple Türkçe’de “güzel” ve “çirkin” kelimeleri daha ziyade estetik değerleri ifade ettiğinden kelâm, ahlâk ve usûl-i fıkıh terimi olarak hüsün ve kubhu yerine göre “iyilik-kötülük, dünya ve âhiret hayatı açısından fayda-zarar” diye ifade etmek daha isabetli görünmektedir. Kaynak ve detaylar için Bkz: http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c19/c190044.pdf

Hayal iyidir; ama Aliya’nın dediği gibi, **“Ancak tembel insanlar, hayalleriyle yaşarlar. Çalışkan insan, ayrıca hayalini tahkik etmek, gerçekleştirmek için yola çıkar".** Biz ise sadece hayal kuruyoruz; tahkik yok. Her zaman dediğim gibi, tembel defnedilemeyen bir ölüdür.

Temel çok yaşlanmış; dua ederken demiş ki:

- “***Ya Rabbi, hiç görmedin beni; bu kadar ömür sürdük; süründük, durduk.”***

Gökyüzünden bir ses:

- ***“Çantayla mı gönderecektik.”***

Yani bir vesile olması lazım, Cenâb-ı Hakk’ın bize rahmetini göndermesi için.

İnsanlarımız o kadar densiz ve terbiyesiz ki; ***“Dua ettim, icabet olmadı; çalıştım karşılık verilmedi.”*** diyor. Bir radyoyu dinlemek için bile, o radyoyu frekansına getirmek lazım. Frekansında değilse, o radyoyu dinleyemezsin. Sen, Cenâb-ı Hakk’ın rahmetinin frekansında mısın? Bilginin menzilinde misin? Bir şöyle frekansa gir bakalım... Adam, X-FM’i (100.2’den) dinlemek istiyor; ama 175’i açıyorsa ses gelir mi? Frekans çok önemlidir. Çok değişkenli, parametrik düşünmemiz lazım; hayat böyledir.

Çok değişken var; siyasî, iktisâdî, askerî, ticârî, ilmî, fennî, dinî, nefsî, kısaca pek çok değişken var; binlerce maddî ve manevî değişken mevcut... Tekdüze, ***“İlerleyelim, başaracağız; yola çıkalım, kervan yolda düzülür; marş yürürken bestelenir...”*** gibi cümlelerle iş yapanlara dikkat etmekte fayda var. Din dilini, hatta teklif dilini sadece değerler üzerinden kuran, ***“nasıl?”***ı vermeyen; ya da sadece ***"niçin?"*** üzerinden konuşan insanlara çok dikkat etmek gerekiyor, etmekte fayda var. Müslümanın firâseti/ferâseti[24] güçlü olacak, olmalı...

Feraset; tefekkür, akıl kemale erdikten sonra ortaya çıkar; bunu anlamamız lazım. Feraset, basit bir hadise değildir; aklı tükettikten sonra ortaya çıkar; adam hiç aklını kullanmamış, feraset sahibi olduğunu iddia ediyor ki, bu mümkün değil. Böyle davrananlara dikkat edilmesi gerekiyor.

[24] Ferâset Anlayışlılık, çabuk seziş. (Aslı firâsettir). Binicilik, süvarilik, yiğitlik. Çabuk sezme ve anlama kàbiliyeti. Anlayış. https://www.luggat.com/feraset/1/1

Şimdi, başlığımızdaki üçüncü maddeye gelebiliriz yani süreklilik…

Âmentumüzün bedelini ödedik; temsil ve teklif sahibi olduk; nedenleyerek düşündük; düşünürken de madde ve manayı birlikte dikkate aldık... Peki, tüm bu süreci nasıl kotaracağız; nasıl yol ve yön vereceğiz. Uzatmadan biz bugün geçmişimizle, bugünümüzle ve geleceğimizle nasıl bir iletişim, ilişki kuracağız. Ben bunu ***"süreklilik"*** kavramıyla açıklamaya çalışıyorum...

Yani tarih dediğimiz hadise, yaşam dediğimiz hadise, tek başına ne geçmiştir, ne şimdidir, ne de gelecektir; bir sürekliliktir. Geçmiş, şimdi ve gelecek, bizim olgu ve olayları ifade etmek için belirli bir referans noktasına göre geliştirdiğimiz koordinatlardır. Bunların hiçbir gerçek/reel değeri yoktur esas itibarıyla.

Şimdi demek isteyeceklerimi -vakit darlığı nedeniyle- bir benzetmeyle anlatmaya çalışayım: Her insan, hem birey olarak hem kültür olarak hem de medeniyet ölçeğinde belirli bir anlam-değer dizgesi içinde yaşar. Bunu bir gemi olarak kabul edebilirsiniz. Şöyle bir örnek veriyorum derslerde: **İnsanı –gözlerini kapattırıyorum arkadaşlara- gökyüzünden yeryüzüne indirilmiş bir varlık gibi düşünün...; yeryüzünü de Okyanus olarak kabul edin... Bu Okyanus'ta varlığımızı sürdürebilmemiz için basit de olsa bir tahta parçasına, bir kanoya, bir kayığa, bir gemiye ihtiyacımız var. Basit kültürleri kano; gelişmiş kültürleri büyük gelişmiş gemiler olarak kabul edin; ama her kültür ve medeniyetin gelişmişlik seviyesi ne olursa olsun, asgarî metafizik dediğimiz hep bir sert zemini vardır. Hiçbir medeniyet, asgarî metafizikten bağımsız değildir. Şu tür iddialar yalandır: Mutlak özgürlük; serbestiyet, vb... Her medeniyet, kültür bir öncekini tahrip etmek için böyle bir iddiada bulunur; ancak kendi ilkelerini yerleştirene kadar... Hiçbir medeniyet –bilim felsefesinde de böyledir - hatta hiçbir bilim teorisi, kendisinin teorisini ispatlayamaz. "Tamamlanmamışlık özelliği" diyoruz buna... Yani, "Tüm bilgilerimizin kaynağı deneydir" cümlesi, deneysel değildir en azından... Bu, asgarî metafizik bir kabuldür...**

İslam'ın da umdeleri vardır; kimse bizden, onlardan taviz vermemizi beklemesin. Aksiyomatik dizgede, umdelerde özgürlük olmaz... O zaman, zaten Müslüman olmazsın; kimse zorlamıyor ki... Akdini yaptıktan, sözleşmeye imza attıktan sonra; o sözleşmenin gereğini kabul edeceksin. İslam'ın asgarî metafiziği ihmal edilerek, Müslüman kalınamaz. Kapitalizmin de asgarî metafiziği ihmâl edilerek kapitalist kalınamaz; kapitalizmin temel ilkeleri ihmal edildiğinde, doğal olarak sonuç kapitalizm değildir artık... İşte bu durumu bir gemiye benzetebilirsiniz. Şimdi, gemi yol alıyor; hareket hâlinde kısaca; nasıl bir üslup takip etmemiz lazım? Biraz önce söylediğim gibi, gemiyi mümkün kılan ilkelerdir.

Marco Polo, Kubilay Han'la konuşuyor. Kubilay, Cengiz'in torunu... Marco Polo, Kubilay'a kemer köprüyü anlatıyor:

- "Taşları şöyle koy, böyle koy..."

Kubilay diyor ki:
-"Demek ki, taşsız olmuyor bu iş."

Marco Polo;
- "Taşsız olmuyor; ama kemer de önemli."

Kubilay da;
-"Öyleyse bana sabahtan beri niye taşı anlatıyorsun; kemeri anlatsana?" diyor.

Marco Polo;
- "Ama efendim, taş olmadan da kemeri yapamayız" diye cevap veriyor...

Kubilay bir türlü anlamıyor; çünkü hayatında görmemiş kemer köprüyü. Şimdi benim anlattığım da tam bu; taş mı, kemer mi? İkisi birlikte...

Kemer, oradaki ide, fikir; bizim inanç ilkelerimiz, umdelerimizdir. Kemer idesi olmadan taşları nasıl düzene koyacaksınız, değil mi? Mana, bir maddenin içinde varlığa gelir; madde onu sınırlandırır; mana da düzene koyar; taşına göre köprü yaparsın kısaca.

Sudan heykel olmaz mesela... Sûret ile madde ilişkisi diyoruz kısaca buna... Şimdi, içinde yaşadığımız gemimizin 1500 yıllık bir tarihi var. Başka bir deyişle itikadımızın 1500 yıllık bir tecrübesi mevcut; bu tecrübeyi ihmal edemeyiz.

Modernistlerin en büyük hatası, Âmentumüzün tarihsel tecrübesini ihmal etmeleridir. ***"Doğrudan doğruya Kur'an'dan alarak ilhamı, asrın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı..."*** Bunlar hikâyedir; Kur'an-i Kerîm üzerine rahat operasyon yapma arzusunun bir sonucudur. Sen bunu yaparken bugünkü kültürünü, bugünkü birikimini oraya boca edeceksin; doğal olarak... Bunu kim denetleyecek? Dolayısıyla, Âmentumüzün 1500 yıllık bir tecrübesi var. Bu nedenle gemiyi terk edemeyiz; terk edersek başka bir kültürün yanaşması ve sığıntısı oluruz.

Ne demiştik? Okyanus'ta yaşayamayız ki, gemisiz. Gemiden vazgeçmemiz mümkün ama; satarız. Bizim şu anda Türkiye'de özellikle bir kısım Osmanlı münevverinin ve Cumhuriyet aydının yaptığı gibi..; bu gemiyi satıp, başka bir gemiye binmek mümkün. Öyle değil mi? Ama böyle yaparak başka bir kültürün çanak yalayıcısı haline geliriz. Sığıntı ve yanaşma oluruz...

Öyleyse birinci şık geçersiz; gemiyi terk edemeyiz. İkinci şık olarak gemiyi limana da çekemeyiz; çünkü yoldayız, hayat bir süreç, akıyor; çekersek o zaman geçmişte kalırız. Şimdi İslam coğrafyasındaki bazı yaklaşımların, hayal dünyasında yaşayanların durumu bu; gemiyi çektiler, oturuyorlar orada... Mutlular; ama kuruyacak bir göl gibidir o tavır; kuruyup, çürüyüp gidersiniz. Türkiye'de de var bazı yapılar böyle; kılıkları, kıyafetleri... Emin olunuz, bu tür yaklaşımlar destekleniyor; çünkü onların toplumsal hayatın hiç bir unsuruna müdahale derdi de yok, imkânı da yok.

Fransızlar Kuzey Afrika'yı işgal ettiklerinde üç türlü yaklaşım gösteriyorlar:

- Bilinçsiz bir şekilde kendileriyle savaşanları destekliyorlar. Niçin? Çünkü onları öldürmek için gerekçe elde etmiş oluyorlar ve neticede kolayca öldürüyorlar... Çünkü karşılarındakilerde Fransız lejyonerlerinin silahları yok ki, tersine Fransızlara kılıçlarla saldırıyorlar ya da doldurmalı tüfeklerle... Fransızlar da kendileriyle bilinçsiz savaş yapmak isteyenleri destekliyorlar; çünkü yok etme imkânı ve bahanesi sağlıyorlar.

- ***"Biz kendi dünyamızda yaşayalım...; boş verin Fransızları..."*** diyenleri de destekliyorlar; çünkü onlar da birer kanalizasyon teşkilatı gibi, toplumdaki istisnai kişileri orada topluyor ve kontrollerini mümkün kılıyor.

- Üçüncü bir grup, ***"Bu gâvurlar ne yapıyor; nasıl bu hale geldiler, niye bizi yendiler; biz de onların dillerini öğrenelim"*** diyenleri de öldürüyorlar. Çünkü bilinçli; oturmasını kalkmasını bilen insana, ***"Hoşt!"*** diyemezsin... Adam diyor ki, ***"Ben bunu bir tanıyayım; ona göre davranayım."*** Bu tip düşünen ve eyleyen kişileri öldürüyorlar. Niçin? Çünkü bunların eylemine bilinç eşlik edecek; bilinç eşlik etti mi, artık karşıdakinin işi zor... Gemiyi limana çekmek çok kolay bir yol; fakat çözüm değil dedik.

Öyleyse üçüncü şık olarak gemiyi olduğu gibi de muhafaza edemeyiz; çünkü karşımızdaki adam yapmış gemiyi; hızla ilerliyor. Mevcut gemi bizi taşımıyor artık; yükü taşımıyor kısaca... Karşıdaki gemi ise hızla ilerliyor.

Mevcut gemiye küfretmeye gerek yok; seni 1500 yıldır taşıdı bu gemi... Karşıdakinin gemisi yepyeni; seninkinde bir sorun yok... Gemiyi hızlıca geliştirmek, yenilemek de mümkün değil; tarihsel olarak en azından... Çünkü büyük ölçekli bir değiştirmede bütünlüğü kaybedebilir ve suya düşersiniz zaten... Öyleyse ne yapacağız***: "Süreklilik ile değiştirmeyi"*** birlikte ele alacağız.

Çizgi filmlerde vardır ya; büyücü yürürken, adım atarken köprü oluşur; bunun gibi bir şey. Bu şu demek, tarihsel yolculuğunuzu sürdürürken gemiyi sürekli yenilemek zorundasınız. Yol alırken onarmak, adım atarken köprü inşa etmek; bu ancak, hayatı bir süreç, bir örüntü kabul etmekle mümkündür.

Tekrarda fayda var: ***Âmentumüzün 1500 yıllık tecrübesine saygı göstermek zorundayız. Modernistler gibi tahkir edemeyiz bu tecrübeyi. En azından oradaki gayrete saygı göstermek zorundayız.***

Müslümanlar çok çeşitli coğrafyalarda, çok değişik kültürlerle yüzleştiler, hesaplaştılar, büyük inşalarda bulundular; felsefî, kelamî, tasavvufî, irfanî, fıkhî... Bunu nasıl başardılar? Bu soru üzerinde düşünmeyi hak ediyor... Gelenekselcilerin yaptığı gibi tersi de doğru değil, yani geçmişi takdir ederken ölçüyü kaçırıp takdis etmek; mevcut, içinde yaşadığımız gerçekliği görmemek... Kanaatimce hayatı bir süreç, bir örüntü kabul etmek, aslında insan merkezli düşünmek demektir; yani, hayatı bir bütün olarak idrak etmek... İnsanı merkeze alırsak, insan merkezli düşünürsek -bunun herhangi bir sıfatını (Müslüman vs.) dikkate almazsak- hayatın bu sürekliliğini idrâk etmiş oluruz. Bu da bizi ayık kılar; tetikte tutar...

Yeri gelmişken bir meseleye daha değinmek istiyorum; günümüzde müşahede ettiğim bir mesele... ***Müslüman entelektüeller, akademisyenler meseleleri kendi uzmanlık alanlarından hareketle çözeceklerini düşünüyorlar. Şu anda ciddi bir körleşme var; uzmanlık iyidir; ama yerleşik medeniyetlerde iyidir.***

Amerika'da uzman olmak çok önemlidir; o uzman, o yapı içinde bir fonksiyon icra edip bir anlam kazanır. Bizim, kendimize ait bütüncül bir yapımız yok zaten; ayrıca öyle bir mekanizmamız da yok henüz... Tüm bunlara rağmen arkadaşlar kalkıyor; fıkıh uzmanı, ***"bizi sadece fıkıh kurtaracak"*** diyor; diğeri kalkıyor, ***"hayır, yalnızca tasavvuf kurtaracak"*** diye sesleniyor. Ya da kişiler üzerinden gidiliyor: ***"Gazalî, İbn Rüşd İbn Arabî ya da İbn Teymiyye..."***.

Bu tür yaklaşımlar doğru değil; kolaycılık ve kendini meşgule etmek, sahici iş yapmamak bunlar... Uzmanlık, evet gereklidir; ama uzmanlık üzerinden bir fikir inşası tek başına yeterli değildir. Sen fikrini ortaya koy; fakat kültür ve medeniyet çok değişkenli bir yapıdır. Çok değişkenli parametrik düşünme dediğim bu; çünkü insan sadece itikad, fıkıh, ilim ya da irfan değildir.

Biz, inanan, düşünen, bilen, beğenen; birçok etkinliği olan bir var-olanız... Kültür üretirken, medeniyet kurarken tüm bu etkinlikleri dikkate alan yapılar geliştirmemiz gerekir. Kendi hissiyatımıza göre bir hayat görüşü kuramayız; bu doğru değil; kursak da bu bizi bağlar; kamusal alanı belirleyemez... Çünkü kamusal alan ayrıca fikriyatta ister...

Şimdi özetliyorum; son cümlelerimi söyleyeceğim... Henry Kissinger diyor ki, –bilirsiniz, İblisin yeryüzündeki tecessüm etmiş hallerinden biridir- :
-İki tür dünya görüşü vardır: Birinci tür dünya görüşü, Newton'cu dünya görüşüdür; ikincisi, Newton'cu olmayan dünya görüşüdür. Newton'cu hayat görüşünün ilkesi, gerçekliği dış dünyada var sayar ve onu gözler; ölçer, biçer, kayıt tutar; sınıflandırır, vb... Dolayısıyla bu ölçüm işi ne kadar dakikse, ne kadar gelişmişse; gerçekliği o kadar bilir ve kontrol eder. İkinci hayat görüşü ise gerçekliği, insanın içinde var sayar ve orada derinleşir; rafine hale gelir; ama dış dünyayı ihmal eder.

Bu, neye benziyor, biliyor musunuz? İskender Hindistan'a vardığı zaman meditasyon yapan Hintli bilgeleri görüyor; müthiş bir manzara, dizilmiş büyük bir öbek sessiz adam; teemmül halindeler...

Soruyor:

- ***"Ne yapıyorsunuz?"***

Çok ilginç bir cevap veriyorlar:

- ***"Kendimizi fethediyoruz."***

Bilgelerin başındaki kişi de İskender'e sorar:

- ***"Sen ne yapıyorsun?"***

İskender gülerek yanıtlar:

- ***"Ben de Dünya'yı fethediyorum."***

Newton'cu düşünce dünyayı fethetme işidir; Newton'cu olmayan düşünce ise kişinin, kendini fethidir. İşte arkadaşlar, bizim, İslâm'ın rolü de tam burada ortaya çıkıyor:

İslam, bu ikisini birlikte iddia ettiği için -kanaatimce- çok biriciktir. Günümüzde Müslümanların bir kısmı dünyayı fetihle meşgul; bir kısmı kendini fethetmekle... Ben de diyorum ki, dünya ile kendi aranda bu kadar keskin bir ayrım yapma. Sen bu dünyanın bir parçasısın, dünya da senin bir parçan; sensiz dünya olmaz, dünya da sensiz olmaz; kısaca sen biraz dünyasın, dünya da biraz sen... Dolayısıyla fetih hareketini çift yönlü yapmak zorundayız. Hem kendimizi fethetmeliyiz ki, tahkik-i zât diyoruz; hem de dünyayı...

Örnek, Hz. Peygamber, sahabeler... Bu insanlar niçin dünyayı feth etmeye kalkıştılar? Niçin sadece kendilerini fethetmekle meşgul olmadılar? Ancak kendilerini fethetmeden de yeryüzüne yayılmadılar... Çünkü kendini fethetmeden dünyayı fethetmeye kalkışan bir insanın yapacağı şey, yıkımdır; anlatabiliyor muyum? Öyle olursan, İskender gibi olursun, Moğollar gibi olursun; bugünküler gibi olursun. Dolayısıyla illa feth edeceksek, çift yönlü yapalım, hem kendimizi fethedelim hem de dünyayı... Kanaatimce İslâm budur.

KAYNAK:

İhsan Fazlıoğlu, İLEM (İlmî Etüdler Derneği Yaz Okulu Açılış Dersi): “ Âmentu’nün Bedelini Ödemek: Ne Yapmalı? Bedel, Bakış ve Süreklilik” http://fazlioglu.blogspot.com/2018/05/ihsan-fazlioglu-amentunun-bedelini-odemek-ne-yapmali-bedel-bakis-ve-sureklilik-ilem-temmuz-acilis-dersi.html

TEŞEKKÜR:

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu’nun İLEM açılış dersini metin haline getiren Sayın Celal Sancar’a teşekkürü bir borç bilirim.

Av. Muharrem Balcı’ya da katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Çalışmaları Kütüphanesi

*RÖPORTAJLAR SERİSİ

1.Ne Hintli bilgeler gibi sadece 'kendini', ne de İskender gibi yalnızca 'dünya'yı fethetmek… PDF

2.Aydın Bizden Değildir PDF

3.Yanlışlara ağıt yakmaktan doğruları inşa edemiyoruz PDF

4.Teklifiniz ve temsiliniz yok ise siz de yoksunuz! PDF

5.Şehir ve Kitap Üzerine PDF

6.Tarihten çekilen Türkler değil Osmanlılardır PDF

7.Kitaplarda Bulabildiklerimiz Ancak Bildiklerimizdir PDF

8.Geçmişimizle Yüzleşmek PDF

*OKUMALAR SERİSİ

1. Medeniyet Okumaları (15 Ders) PDF

*PROF. DR. İHSAN FAZLIOĞLU MP3 ARŞİVİ: KONFERANSLAR, SEMİNERLER, DERSLER, PROGRAMLAR, OKUMALAR:

Konferan/Ders/Programın Adı	**Link/Bağlantı**
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu -Ahlâk Tekvînî mi, İtibârî mi?	https://drive.google.com/open?id=1G4bB-EZyaqO_5vB1REAGWtY7FFRpDKQi
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Serdar Tuncer söyleşisi Din, felsefe, bilim ve sanat insanlığa nerede, ne zaman ve nasıl hizmet eder?	https://drive.google.com/open?id=1AJ5GPeaegKWm3yGpsUYqjr4ZU82oI_by
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu-Divan-ı Hikmet Sohbetleri	https://drive.google.com/open?id=1rxUFl7XjpjaSuqdVaobitdipdT53klY6
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu, İsmail Kılıçarslan ve Yusuf Genç İle Adres Defteri	https://drive.google.com/open?id=1kjEa89gxNWU0O_0e1tMTB_xd0uk-JA7F
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu -Türkistandan Anadoluya Bilim ve Felsefe konferansı	https://drive.google.com/open?id=1pyIySwlF6JsKEDAFofey1e6Kn7jaH787
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu İbrahim Halil Üçer Furkan Çalışkan İslam Düşünce Atlası	https://drive.google.com/open?id=16hFdAy2aLbZWRzvvStGJ4dz1mrSnnMqU
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Bir geleneğin inşâsı: Anadoluda felsefe-bilim hayatının teşekkülü	https://drive.google.com/open?id=15tGIr0bI9OnKAVqxgGVoqcw-TSiWgvzz
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu- Sözün Özü 63. Bölüm	https://drive.google.com/open?id=1ytBQuRxAuMw8xCP1zKpCftpY1-JabtRH
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu-Ahlâkî Zorunluluğun İlkesi Nedir	https://drive.google.com/open?id=1TY43rU

konferansı	CMqJ8VGgAn5elLbi6EHtsC24GZ
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu-Mehmet Genç-Ahmet Sururi-Taşköprülüzâde'nin Dünyası: XVI. Yüzyıl Osmanlı Düşünce Hayatı ve Taşköprülüzâde	https://drive.google.com/open?id=1c6QS0GR3noEHEHbs3_O9XhG7fR4S3uXH
Nazari Disiplinlerin Tahlili ve Yeniden İnşası Paneli- Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ve Ömer Türker	https://drive.google.com/open?id=1TuaYD3AIBWAow-icTQnUZc3A7YdNFB89
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu - TRT Türk programı	https://drive.google.com/open?id=1Rc0NOOui3VcWpr2sRglW9tkcWB_ucW2X
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu -Tarihi Tecrübeyi Nasıl Yorumlarız? Tedbil, Tadil ve Tebrid Arasında Yeni Bir Tahkik İçin Akli İlimlerde Arayışlar -	https://drive.google.com/open?id=1sn7eBC3fXF1SCmbCR3aOX2hCXwKyzWmo
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu- AmenTU Diyebilecek Bir Ferd Yetiştirmek	https://drive.google.com/open?id=16XDro0yqw07YmtsIvmiETFKBX60vR1tj
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Konferansı-Ancak Anılar Anlarlar	https://drive.google.com/open?id=1B62qFliaDi6x1dTav_frpa5kllFadq_e
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Konferansı-Yeniden Mükellef ve Mesul İnsan	https://drive.google.com/open?id=1OLopARG4g39G-NjaSJPEdQ8tioggD1JA
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu- Şeylerin arasında yaşamak Konferansı	https://drive.google.com/open?id=1NiKFET2fo3p_u8OuruuJ8dp2yBaSUbfA
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu-Doğruya Doğru	https://drive.google.com/open?id=1to5-b8DLrAF7mft8dCEaVQPwIJOFSmhB
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu-İnsan ve Medeniyet Söyleşileri (3 Bölüm)	https://drive.google.com/open?id=1m4gwxT_JOXVozuTv7npoM7JwSSrbvxPE
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu-Medeniyet Okumaları-Mukaddime Dersleri (5 Ders-6.5 saat)	https://drive.google.com/drive/folders/1B8eHwZzbfIuEhzMLG6f-DGSGCnhZK2qu
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu-Osmanlı Klasik Dönemi Düşüncesi Dersleri (15 ders-21 saat 50 dk)	https://drive.google.com/drive/folders/1fv9iVFeOyhxqSZzSqIv5gYIRI7eLHBKm

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Röportajlar Serisi-VI: "Tarihten çekilen Türkler değil Osmanlılardır"

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Röportajlar Serisi-VI: "Tarihten çekilen Türkler değil Osmanlılardır" Prof. Dr. İhsan Fazlıoğl...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu: Medeniyet Okumaları Notları

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu: Medeniyet Okumaları Notları Yeni Akademik Yılımızda da Medeniyet Okumaları'na Yoğun Katılım (Birinci Ders). ...

Prof.Dr. İhsan Fazlıoğlu: "Prof. Dr. Fuat Sezgin ile Bilim Tarihi Üzerine Söyleşi"

Prof.Dr. İhsan Fazlıoğlu: "Prof. Dr. Fuat Sezgin ile Bilim Tarihi Üzerine Söyleşi" Alanında saygın bir yere sahip olan i...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Çalışmaları Kütüphanesi

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Çalışmaları Kütüphanesi *RÖPORTAJLAR SERİSİ 1.Ne Hintli bilgeler gibi sadece 'kendini', ne de İsk...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Konuşmalar Serisi- I: "ÂMENTU'NÜN BEDELİNİ ÖDEMEK - Ne Yapmalı? Bedel, Bakış ve Süreklilik"

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu: "Ne Hintli bilgeler gibi sadece 'kendini', ne de İskender gibi yalnızca 'dünya'yı fethetmek…"

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile gerçekleştirilen Arka Kapak dergisi röportajını iktibas ettik. " Ne Hintli bilgeler gibi sadece ——————————————————...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Arşivi: Konferanslar, Seminerler, Dersler, Programlar, Okumalar

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Arşivi: Konferanslar, Seminerler, Dersler, Programlar, Okumalar Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu tarafından verilen k...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Osmanlı Klasik Dönemi Düşüncesi Dersleri Arşivi

Osmanlı Klasik Dönemi Düşüncesi Dersleri Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu tarafından İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde verilen Osmanlı ...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu MP3 Arşivi: Konferanslar, Seminerler, Dersler, Programlar, Okumalar...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu MP3 Arşivi: Konferanslar, Seminerler, Dersler, Programlar, Okumalar Konferan/Ders/Programın Adı ...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Mukaddime Okumaları

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Mukaddime Okumaları Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde gerçekleşe...

İHSAN FAZLIOĞLU: "ÂMENTU'NÜN BEDELİNİ ÖDEMEK -Ne Yapmalı? Bedel, Bakış ve Süreklilik"

İHSAN FAZLIOĞLU, İLEM (İLMÎ ETÜDLER DERNEĞİ YAZ OKULU AÇILIŞ DERSİ) ÂMENTU'NÜN BEDELİNİ ÖDEMEK -Ne Yapmalı? Bedel, Bakış ve Sürekli...

"Müslümanların bir kısmı dünyayı fetihle meşgul; bir kısmı kendini fethetmekle... Ben de diyorum ki, dünya ile kendi aranda bu kadar keskin bir ayrım yapma. Sen bu dünyanın bir parçasısın, dünya da senin bir parçan; sensiz dünya olmaz, dünya da sensiz olmaz; kısaca sen biraz dünyasın, dünya da biraz sen... Dolayısıyla fetih hareketini çift yönlü yapmak zorundayız. Hem kendimizi fethetmeliyiz ki, tahkik-i zât diyoruz; hem de dünyayı..."

İHSAN FAZLIOĞLU